

Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013

**Tarkastelun kohteena alakoulun ja toisen asteen
oppilaitosten opettajat ja rehtorit**

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:4

Matti Taajamo, Eija Puhakka, Jouni Välijärvi

Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013.

Tarkastelun kohteena alakoulun ja toisen asteen oppilaitosten opettajat ja rehtorit

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:4

Matti Taajamo, Eija Puhakka, Jouni Välijärvi

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto / Högskole- och forskningspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
www.minedu.fi/julkaisut
ISBN 978-952-263-332-3 (PDF)
ISSN-L 1799-0327
ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja /
Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2015:4

Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013.

Tarkastelun kohteena alakoulun ja toisen asteen oppilaitosten opettajat ja rehtorit

Tiivistelmä

TALIS 2013 (*Teaching and Learning International Survey*) on Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n kansainvälinen opetuksen ja oppimisen tutkimus, jonka 34 osallistujamaata otti osaa yläkouluihin kohdistettuun ydinalueen kartoitukseen. Suomessa TALIS 2013 -tutkimus toteutettiin yläkoulujen lisäksi myös alakouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Näiden tuloksia esitellään tässä raportissa. Tutkimus toteutettiin Suomessa 193 alakoulussa (2 922 opettajaa) ja 146 toisen asteen oppilaitoksessa (lukiot ja ammatilliset, 2 413 opettajaa).

Tutkimuksessa selvitetään tapoja, joilla opettajan työtä arvioidaan ja heitä palkitaan. Hankkeessa arvioidaan myös, kohtaavatko opettajien ammatilliset kehittymisen tarpeet ja täydennyskoulutuksen tarjonta. Tutkimuksessa esitetään opettajien uskomuksia ja asenteita opetuksesta ja pedagogisista käytänteistä. Se tarkastelee myös rehtorien roolia ja heidän antamaansa tukea opettajille. Lisäksi käsitellään niitä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä opettajien ja rehtorien työtyytyväisyyteen ja siihen, miten he luottavat omaan suoriutumiseensa opettajana.

Yli 90 % alakoulun, lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opettajista Suomessa pitää työstään. Alakoulujen opettajista 57 % ja toisen asteen oppilaitosten opettajista 69 % uskoo, että heidän ammittaan arvostetaan yhteiskunnassa. Esimerkiksi Tanskassa vain 17 % alakoulun opettajista ajattelee näin. Toisaalta, vaikka suomalaiset alakoulun opettajat ovat erittäin tyytyväisiä työhönsä ja nauttivat siitä, 23 % heistä on silti miettinyt, olisiko ollut parempi valita jokin toinen ammatti. Toisen asteen opettajista puolestaan vain 2 % opettajista katuu ryhtyneensä opettajaksi. Tämä osuus oli selvästi alhaisin kaikista TALIS-maista. Esimerkiksi Singaporessa melkein puolet (45 %) opettajista aprikoi, olisiko sittenkin ollut parempi valita jokin toinen ammatti.

Alakoulujen opettajat tekevät paljon yhteistyötä TALIS-maissa. Keskimäärin 80 % heistä opettaa tiimityönä samalla oppitunnilla ja yli 90 % opettajista toimii yhdessä yli luokka- ja ikäryhmärajojen. Oppimateriaalien vaihto kollegoiden kesken on hyvin yleistä. Sen sijaan Suomessa toisen asteen oppilaitoksissa tiimityöskentely ei ole kovin yleistä, jolloin henkilökohtainen vastuu omasta opetustyöstä korostuu.

Opettajien ammatillisen kehittymisen mahdollisuus eli osallistuminen täydennyskoulutukseen on Suomessa selvästi niukempaa kuin muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Esimerkiksi opettajien perehdytys on Suomessa vähäistä. Yli 60 %:ssa alakouluista ei ole tarjolla uusille opettajille hyödylliseksi koettua mentorointia. Mentorointi ei tosin ole yleistä muissakaan TALIS-maissa.

Opettajan peruskoulutuksen koetaan antavan liian vähän valmiuksia kodin ja koulun väliseen sekä moniammatilliseen yhteistyöhön, työrauhakysymyksiin ja haastavimpien oppilaiden kohtaamiseen. Opettajat kaipaivatkin lisää osaamisen kehittämistä tieto- ja

viestintätekniikan käytöstä opetuksessa (16 %), uusien teknologioiden hyödyntämisestä työpaikalla (14 %) ja erityisen tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden opettamisesta (10 %).

Opettajilta puuttuvat työssä hyödynnettävät palautejärjestelmät, joiden tavoitteena olisi parantaa opetuskäytänteitä ja oppilaiden oppimista ja Suomessa esimerkiksi alakoulujen opettajat saavat palautetta vähemmän kuin muissa tutkituissa maissa. Suomalaiset opettajat eivät kuitenkaan usko palautteen edesauttavan uralla etenemistä tai vaikuttavan palkkaukseen.

Toisen asteen opettajat Suomessa kokivat tärkeimmiksi palautteiksi opiskelijoilta saadun palautteen (88 %) ja opiskelijoiden suorituksista saadun palautteen (82 %). Meillä pidettiin tärkeänä myös palautetta, joka liittyi omaan opetusalaan liittyvään tietoon ja ymmärrykseen (80 %), pedagogiseen kompetenssiin (79 %) ja yhteistyöhön tai -toimintaan toisten opettajien kanssa (79 %).

TALIS 2013-tutkimuksen toteutti Suomessa Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos ja sitä koordinoi opetus- ja kulttuuriministeriön asettama kansallinen ohjausryhmä. Tavoitteena on ollut tuottaa osallistujamaille kansainvälistä vertailutietoa opetusta, oppimista ja koulujen johtamista edistävästä tekijöistä.

Den internationella studien om undervisning och lärande TALIS 2013.
Fokus på lärare och rektorer på årskurserna 1–6 och andra stadiet

Sammandrag

TALIS 2013 (*Teaching and Learning International Survey*) är en internationell kartläggning som Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har låtit utföra på internationell nivå om undervisning och inläring. I de 34 deltagande länderna kartlades årskurserna 7–9. Utöver årskurserna 7–9 inom den grundläggande utbildningen utfördes TALIS 2013 -undersökningen i Finland också på årskurserna 1–6, gymnasierna och de yrkesinriktade läroanstalterna. Resultaten presenteras i den här rapporten. I Finland verkställdes undersökningen i 193 skolor med årskurserna 7–9 (2 922 lärare) och i 146 läroinrättningar på det andra stadiet (gymnasierna och de yrkesinriktade läroanstalterna, 2 413 lärare).

Kartläggningen fokuserar på de sätt som lärarens arbete bedöms och hur lärarna premieras. Fokus ligger också på om lärarnas behov av att utvecklas professionellt i sitt arbete överensstämmer med utbudet inom fortbildningen. I kartläggningen presenteras lärarnas föreställningar om och inställning till undervisningen och till den pedagogiska praxisen. Rektorernas roll belyses också liksom det stöd som lärarna får av rektorerna. Utöver detta granskas de faktorer som ansluter sig till lärarnas och rektorernas arbetstillfredsställelse och till deras tillit till hur de klarar av sitt arbete som lärare.

Drygt 90 % av lärarna på årskurserna 1–6, i gymnasierna och i de yrkesinriktade läroanstalterna i Finland tycker om sitt arbete. 57 % av lärarna på årskurserna 1–6 anser att deras yrke uppskattas i samhället. För lärarna på det andra stadiet är motsvarande siffra 69 %. I Danmark är det bara 17 % av lärarna på årskurserna 1–6 som tänker på motsvarande sätt. Även om lärarna i de finländska skolorna på årskurserna 1–6 är mycket nöjda med sitt arbete och njuter av det, har ändå 23 % övervägt möjligheten att byta till ett annat yrke. Av lärarna på andra stadiet ångrar bara 2 % att de har valt läraryrket, vilket är den lägsta andelen i alla TALIS-länder. T.ex. i Singapore var det närmare hälften av lärarna (45 %) som funderade över om det ändå hade varit bra att välja ett annat yrke.

Lärarna på årskurserna 1–6 bedriver omfattande samarbete med varandra i TALIS-länderna. I snitt arbetar 80 % som ett team under en och samma lektion. Drygt 90 % av lärarna fungerar i grupper som överskrider klass- och åldersgruppsgränserna. Mycket vanligt är att kollegerna utbyter läromaterial med varandra. Däremot är arbete i team inte så vanligt i läroanstalterna på det andra stadiet och då betonas det personliga ansvaret för den egna undervisningen.

Lärarnas möjligheter att utvecklas professionellt, dvs. deras deltagande i fortbildning, är avsevärt mer begränsat i Finland än i de övriga länderna som deltog i undervisningen. Betydligt mer sällan satsade man i Finland på att göra lärarna förtrogna med sitt arbete,

bara i drygt 60 % av lärarna på årskurs 1–6 erbjöd de nya lärarna möjlighet till mentorskap, vilket anses nyttigt. Mentorskap är inte heller vanligt i de övriga TALIS-länderna.

Lärarnas grundläggande utbildning anses ge alltför begränsade färdigheter t.ex. med avseende på det mångprofessionella samarbetet mellan hem och skola, frågor som ansluter sig till arbetsron och till att bemöta de mer utmanande eleverna. Lärarna efterlyste ökade insikter i hur man använder data- och informationsteknik i undervisningen (16 %), hur man utnyttjar den nyaste teknologin på arbetsplatsen (14 %) och hur man undervisar elever som är i behov av särskilt stöd (10 %).

Lärarna saknar system för respons, som de kunde utnyttja i sitt arbete och vars syfte är att förbättra undervisningspraxis och elevernas inläring. T.ex. i Finland får lärarna på årskurserna 1-6 mindre respons än i de övriga länder som deltog i undersökningen. De finländska lärarna tror dock inte att responsen hjälper dem att avancera i karriären eller påverkar deras avlöning.

Lärarna på det andra stadiet ansåg i Finland att responsen från eleverna var viktigast (88 %), härnäst kom responsen gällande studerandenas prestationer (82 %). Hos oss ansåg lärarna också att responsen gällande informationen och den förståelse som ansluter sig till det egna undervisningsområdet var viktig (80 %), den pedagogiska kompetensen (79 %), och samarbetet och den gemensamma verksamheten med de övriga lärarna (79 %).

Pedagogiska forskningsinstitutet vid Jyväskylä universitet verkställde TALIS 2013-undersökningen i Finland. Den nationella styrgruppen, som undervisnings- och kulturministeriet hade tillsatt, fungerade som koordinerande part. Syftet har varit att för de deltagande länderna producera internationellt gångbart informationsmaterial om faktorer som främjar undervisningen, inläringen och skolornas ledarskap.

Summary

TALIS 2013 (Teaching and Learning International Survey) is an international teaching and learning study carried out by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). The 34 participating countries conducted a survey on the core areas in secondary schools. In Finland, the TALIS 2013 study also included primary schools, upper secondary schools and vocational institutions. This report presents the results for all of these institutions. The survey was carried out in 193 primary schools (N=2922 teachers) and in 146 secondary level institutions (upper secondary schools and vocational institutions, N=2413 teachers) in Finland.

The study examines the ways in which the work of teachers is appraised and rewarded. It also evaluates whether the supply in continuing education matches the occupational development needs of teachers. The beliefs and attitudes of teachers related to teaching and pedagogical practices are described, and the role of head teachers and principals and the support they give their teachers are examined. Factors related to teachers' and principals' job satisfaction are also studied, and how well they believe they perform as educators.

Over 90% of teachers in primary, upper secondary and vocational schools in Finland like their job. Altogether 57% of primary school teachers and 69% of those in secondary education believe that society values their job as a teacher. By comparison, for instance in Denmark, only 17% of primary school teachers feel the same way. However, even though primary school teachers in Finland are very satisfied with their job and enjoy it, 23% of them have wondered whether it might have been better to choose a different profession. Instead, a mere 2% of teachers in secondary education regret having become a teacher, which is by far the lowest figure among all countries participating in the TALIS study. In Singapore, for example, nearly one half (45%) have had second thoughts about their choice of occupation.

Cooperation among primary school teachers is common in the countries participating in the study. On average, 80% use teamwork in teaching during a lesson and over 90% of teachers work jointly across classes and age groups. Exchanging teaching material among colleagues is very common. However, in Finland, teamwork is not particularly widespread in secondary education, which means that teachers are personally more responsible for their work as educators.

Teachers in Finland are afforded fewer opportunities for developing in their profession, i.e. taking part in continuing education, than in other countries participating in the study. For instance formal induction is not very common in Finland, as over 60% of primary schools do not provide any mentoring, which is deemed useful for new teachers.

Mentoring is in fact not particularly widespread in any of the countries participating in the survey.

Teachers feel that teacher training fails to provide sufficient tools for matters such as parent-teacher interaction and multi-professional collaboration, controlling disruptive behaviour in the classroom and catering to the needs of challenging students. They would also like to be able to develop their skills in how to apply ICT in teaching more (16%), how to use new technologies in the workplace (14%) and how to teach children with special needs (10%).

Teachers felt that feedback systems that can help improve teaching methods and student learning are lacking in their job, and in Finland teachers in primary schools receive less feedback than their colleagues in other countries taking part in the study. Teachers in Finland do not believe that feedback is likely to enhance their career prospects or impact their salary.

Teachers in secondary level education in Finland felt that the most valuable form of feedback was that from their students (88%) and that from student outcomes (82%). They also valued feedback related to their knowledge of and ability to understand their field of teaching (80%), their pedagogical competence (79%) and collegial collaboration and joint activities (79%).

The TALIS 2013 survey was conducted in Finland by the Finnish Institute for Educational Research of the University of Jyväskylä. It was coordinated by a national steering group set up by the Ministry of Education and Culture. The aim of this study was to produce international comparative data on factors promoting teaching learning, and school management for the participating countries.

Lukijalle

Tämä raportti esittelee Opetuksen ja oppimisen kansainvälisen kyselytutkimuksen (TALIS 2013 – Teaching and Learning International Survey) alakoulun ja toisen asteen eli lukion ja ammatillisten oppilaitosten tuloksia Suomessa. TALIS 2013 keskittyy koulujen ja oppilaitosten oppimisympäristöön ja opettajien työolosuhteisiin. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa siihen osallistuville maille kansainvälistä vertailutietoa opetusta, oppimista ja koulujen johtamista edistävästä tekijöistä. Tulokset kertovat, missä määrin eri maissa on kohdattu samanlaisia kehittämisen haasteita, ja antavat osallistujamaille mahdollisuuden ottaa oppia toistensa linjauksista ja lähestymistavoista.

Tutkimuksessa selvitettiin koulujen ja oppilaitosten johtajuutta ja työilmapiiriä sekä opettajan työtä, sen kehittämistä ja arviointia. Lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin opettajien pedagogisia opetuskäytänteitä ja niiden vaikuttavuutta sekä opettajien oman ammatissa tarvittavan osaamisen kehittämistä. Tutkimuksessa ei arvioitu yksittäisten koulujen, opettajien tai rehtoreiden¹ toimintaa, vaan kokonaisvaltaisesti eri maiden kokonaistilanteita. Tulokset antavat käsityksen siitä, miten opettajat ja rehtorit kokevat työssään oman oppimisympäristönsä.

TALIS-tutkimus on syntynyt osana Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n (Organisation for Economic Co-operation and Development) Indicators of Education Systems (INES) -projektia. INES-projektissa on kehitetty yli 20 vuoden ajan indikaattoreita, joiden avulla vertaillaan koulutusjärjestelmiä, oppimisympäristöjä ja oppimistuloksia.

TALIS 2013 -tutkimus on OECD:n johtama hanke, jota koordinoi kansainvälinen oppimistulosten arviointijärjestö IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement). Suomessa tutkimuksen toteutti Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos, jonka vastuulla oli tutkimuksen kansallinen toteutus ja tulosten raportointi. Suomessa tutkimuksen rahoitti opetus- ja kulttuuriministeriö. Tutkimuksen ohjausryhmään ovat kuuluneet lisäksi edustajat Haaga-Helia ammattikorkeakoulusta, Helsingin yliopistosta, Opetushallituksesta, Opetusalan Ammattijärjestöstä OAJ:stä, Suomen Kuntaliitosta, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat OPSIA ry:stä ja Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE:sta. Näiden organisaatioiden edustajat muodostivat myös opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman tutkimuksen kansallisen ohjausryhmän.

---

¹ Tekstissä rehtoreista ja oppilaitosten johtajista käytetään yhteisnimitystä ”rehtori”.

Kansainvälisen TALIS 2013 -tutkimuksen tuloksiin voi tutustua OECD:n verkkosivuilla osoitteessa www.oecd.org/talis. Tutkimuksen kansallisia tuloksia on esitelty myös Koulutuksen tutkimuslaitoksen sivulla <https://ktl.jyu.fi/talis> sekä opetus- ja kulttuuriministeriön sivuilla http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2015/TALIS_2013.html.

TALIS-hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa on ollut mukana laaja yhteistyöverkosto. Olemme saaneet arvokasta palautetta hankkeen ohjausryhmältä ja yhteistyökumppaneilta. Lämpimät kiitokset Koulutuksen tutkimuslaitoksen työntekijöille, jotka osallistuivat aineiston keräämiseen. Erityisesti haluamme kiittää kouluja ja oppilaitoksia, rehtoreita, opettajia sekä ennen kaikkea koulujen ja oppilaitosten vastuhenkilöitä sujuvasta yhteistyöstä.

Tekijät

Sisältö

	Tiivistelmä	3
	Sammandrag	5
	Summary	7
	Lukijalle	9
1	Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013. Tarkastelun kohteena alakoulun ja toisen asteen oppilaitosten opettajat ja rehtorit	13
	1.1 Kansainvälinen opetuksen ja oppimisen tutkimus	13
	1.2 Alakouluja (ISCED 1) koskevan tutkimuksen toteutus Suomessa	15
	1.3 Toisen asteen oppilaitoksia (ISCED 3) koskevan tutkimuksen toteutus Suomessa	16
2	Alakouluja koskevat tulokset	17
	2.1 Alakoulun opettajilla paljon työkokemusta	17
	2.2 Luokat erilaisia TALIS-maissa	20
	2.3 Rehtorin näkökulma alakouluista	21
	2.4 Rehtorit ja koulun johtajuus	23
	2.5 Alakoulun opettajat saavat palautetta toisilta opettajilta Suomessa	27
	2.6 Ammatillisen osaamisen kehittäminen	29
	2.7 Opettajien työaika ja pedagogiset käytänteet: Oppilaat oppimisen keskiössä	32
	2.8 Opettajien välinen yhteistyö vireää	36
	2.9 Opettajat luottavat omaan suoriutumiseensa ja ovat tyytyväisiä työhönsä	37
3	Lukioita ja ammatillisia oppilaitoksia koskevat tulokset	40
	3.1 Oppilaitosten opettajien profiili	40
	3.2 Yleissivistävä ja ammatillinen opetus yhdessä ja erikseen TALIS-maissa	43
	3.3 Opettajat työskentelevät suurissa oppilaitoksissa	44
	3.4 Puutetta pätevästä henkilökunnasta	44
	3.5 Opiskelija-aines hyvää Suomessa	45
	3.6 Oppilaitosten rehtoreiden profiili	46
	3.7 Rehtoreiden työ painottuu hallinnollisiin tehtäviin	46
	3.8 Opiskelijoilta saatu palaute tärkeintä Suomessa	49
	3.9 Uusien opettajien perehdyttäminen vähäistä	52

3.10	Ammatillisen osaamisen kehittäminen	54
3.11	Opettajien pedagogiset käytänteet	56
3.12	Opettajien välinen yhteistyö	58
3.13	Opettajat luottavat opetustaitoihinsa ja ovat tyytyväisiä työhönsä	59
4	Kouluasteiden vertailua alakoulun, yläkoulun ja toisen asteen oppilaitosten välillä	62
4.1	Opettajaprofiilit	62
4.2	Eniten puutetta erityisopettajista, tukihenkilöstöstä ja tietokoneista	63
4.3	Opettajien ammatillisessa osaamisessa kehittämistarpeita	65
4.4	Palautetta rehtorilta ja kollegoilta	68
4.5	Opettajat ovat ammattitaitoisia	70
4.6	Opettajat muissa TALIS-maissa eivät usko ammatiaan arvostettavan	71
5	Johtopäätökset	73
	Lähteet	75
	Liite. Suomen koulujärjestelmä	76

1 Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013. Tarkastelun kohteena alakoulun ja toisen asteen oppilaitosten opettajat ja rehtorit

1.1 Kansainvälinen opetuksen ja oppimisen tutkimus

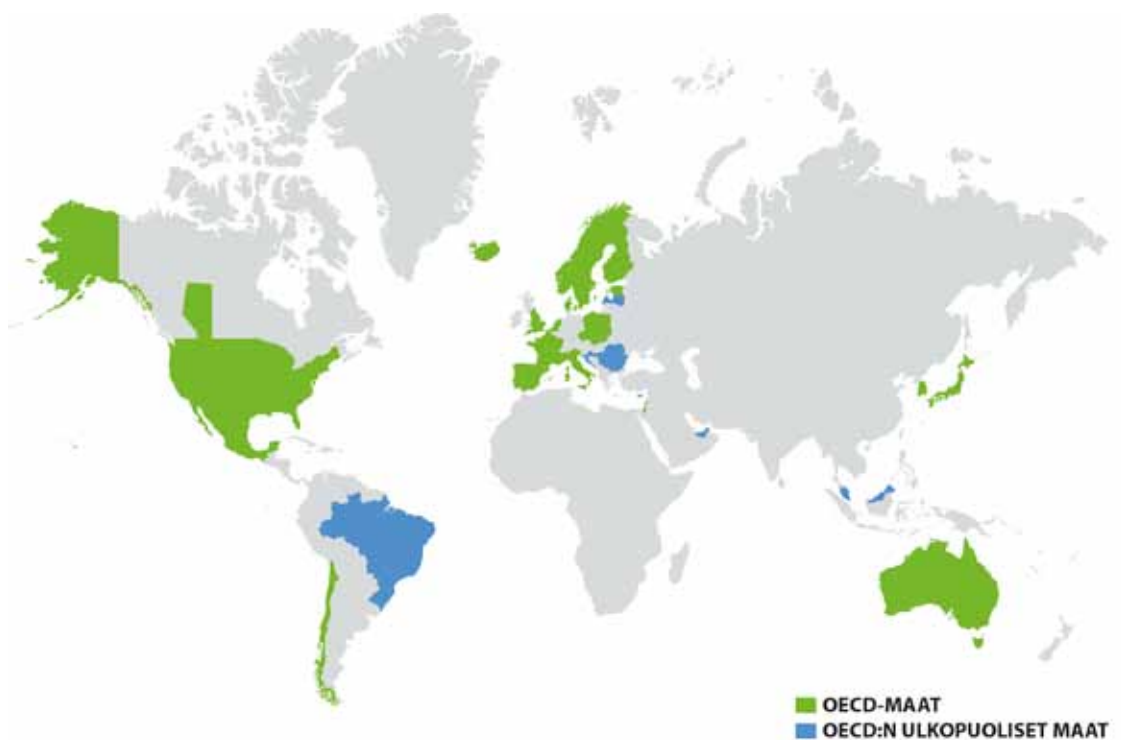
TALIS 2013 (Teaching and Learning International Survey) on Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n johdolla toteutettu kansainvälinen opetuksen ja oppimisen tutkimus. Ensimmäinen tutkimuskierros toteutettiin vuosina 2007–2008, jolloin siihen osallistui 24 maata. Suomi ei ollut mukana tuossa tutkimuksessa. Ensimmäisestä tutkimuksesta saatujen hyvien kokemusten perusteella järjestettiin toinen, TALIS 2013 -tutkimuskierros, johon osallistui 34 maata viidestä maanosasta (taulukot 1.1 ja 1.2).

TALIS 2013 -tutkimuksessa kaikki osallistujamaat ottivat osaa ydinalueen kartoitukseen, joka kohdistui yläkoulun tasolle (kansainvälisessä ISCED²-luokituksessa tasolle 2, ks. myös liite). Suomessa TALIS 2013 -tutkimus toteutettiin perusasteen yläkoulujen lisäksi myös alakouluissa (ISCED 1) sekä toisella asteella (ISCED 3) eli lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. TALIS 2013 -tutkimuksen koulutason tuloksia on mahdollisuus kytkeä myös PISA 2012 -tutkimuksen tuloksiin. Tämän vuoksi TALIS-tutkimukseen on otettu mukaan tietty määrä opettajia PISA-tutkimukseen osallistuneista kouluista. Vuonna 2012 OECD:n PISA-tutkimuksessa pääarviointialueena oli matematiikan osaaminen, ja tästä syystä TALIS-PISA-linkissä on tarkasteltu 15-vuotiaiden matematiikan opettajia.

Tässä raportissa keskitytään alakoulun ja toisen asteen eli lukion ja ammatillisten oppilaitosten tuloksiin. Alakouluja koskevissa tuloksissa (luvussa 2) TALIS-maat tarkoittavat ISCED 1 kartoitukseen osallistuneita maita ja alueita sekä toisen asteen oppilaitoksia koskevissa tuloksissa (luvussa 3) vastaavasti ne tarkoittavat ISCED 3 kartoitukseen osallistuneita maita ja alueita (ks. taulukko 1.2). Kouluasteiden vertailussa (luvussa 4) yläkouluja koskevissa tuloksissa TALIS-maat tarkoittavat ISCED 2 kartoitukseen osallistuneita maita (ks. taulukko 1.1).

---

² TALIS 2013 -tutkimuksessa on käytetty kansainvälistä ISCED (Unesco International Standard Classification of Education) koulutusluokitusta. Se on tilastollisia tarkoituksia varten kehitetty koulutusluokitus, jota käytetään mm. Unescon, OECD:n ja Eurostatin kansainvälisissä tilastoissa ja indikaattoreissa verrattaessa koulutusta eri maissa. Luokituksen avulla voidaan jaotella tutkintoon johtava ja tutkintoon johtamaton koulutus. (Ks. tarkemmin <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/isced/001-1997/kuvaus.html>.)

Taulukko 1.1. TALIS 2013 -tutkimukseen osallistuneet maat ja alueet

Yläkoulut (ISCED 2)	
OECD-maat: Australia*, Belgia (flaam.), Chile, Englanti, Espanja*, Etelä-Korea*, Hollanti*, Islanti*, Israel, Italia*, Japani, Kanada (Alberta), Meksiko*, Norja*, Portugali*, Puola*, Ranska, Ruotsi, Slovakia*, Suomi, Tanska*, Tšekki, Viro*, Yhdysvallat	Partnerit: Arabiemiraatit (Abu Dhabi), Brasilia*, Bulgaria*, Kroatia, Kypros, Latvia, Malesia*, Romania, Serbia, Singapore

*TALIS 2008 -tutkimukseen osallistuneet maat. Tuolloin tutkimukseen osallistui myös Irlanti, Itävalta, Liettua, Malta, Slovenia, Turkki ja Unkari.

Taulukko 1.2. TALIS 2013 -tutkimuksessa alakouluja, lukioita ja ammatillisia oppilaitoksia sekä PISA 2012 -kouluja koskevaan kartoitukseen osallistuneet maat ja alueet

Alakoulut (ISCED 1)	Lukiot ja ammatilliset (ISCED 3)	TALIS-PISA-linkki
Belgia (flaam.) Meksiko Norja Puola Suomi Tanska	Arabiemiraatit (Abu Dhabi) Australia Islanti Italia Meksiko Norja Puola Singapore Suomi Tanska	Australia Espanja Latvia Meksiko Portugali Romania Singapore Suomi

Opettajien rekrytointi, työssä viihtyminen ja pysyvyys sekä heidän ammattitaitonsa kehittäminen ovat tärkeitä teemoja kaikissa oppilaitoksissa maailmanlaajuisesti. TALIS 2013 -tutkimuksessa selvitetään niitä tapoja, joilla opettajan työtä arvioidaan ja heitä palkitaan. Hankkeessa arvioidaan myös sitä, kohtaavatko opettajien ammatilliset kehittymisen tarpeet ja täydennyskoulutuksen tarjonta. Tutkimuksessa esitetään opettajien uskomuksia ja asenteita opetuksesta ja pedagogisista käytänteistä. TALIS tarkastelee myös rehtorien

roolia ja heidän antamaansa tukea opettajille. Lisäksi käsitellään niitä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä opettajien ja rehtorien työtyytyväisyyteen ja siihen, miten he luottavat omaan suoriutumiseensa opettajana.

Tutkimus antaa Suomessa opetushallinnolle, koulutuksen järjestäjille sekä opettajille ja rehtoreille monipuolista kansainvälistä vertailutietoa koulusta toimintaympäristönä, ja mahdollisuuden näin kehittää omaa opetustyötään. Samalla opettajat ja rehtorit ovat olleet kehittämässä koulutuksen arviointia ja vaikuttamassa suomalaiseen koulutuspolitiikkaan. Arvokasta vertailutietoa voidaan hyödyntää opettajankoulutuksen ja opetustoimen henkilöstökoulutuksen kehittämisessä sekä opetustoimen henkilöstön työuran aikaisen ammatillisen osaamisen kehittämisessä.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää muun muassa Osaava-ohjelmassa, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämä opetustoimen henkilöstön ammatillista osaamista kehittävä ohjelma vuosille 2010–2016, jonka tavoitteena on aktivoida yleissivistävän, ammatillisen ja aikuiskoulutuksen sekä vapaan sivistystyön organisaatioita kehittämään henkilöstönsä osaamista sekä osaamisen kehittämistä palvelevia rakenteita, suunnitelmia ja työtapoja (http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/Opetustoimen_tsydennys-koulutus/index.html).

Tutkimuksen tulokset pohjautuvat opettajien ja rehtoreiden näkemyksiin, mielipiteisiin ja uskomuksiin omasta työstään. Tässä mielessä tulokset ovat opettajien subjektiivisia näkemyksiä asioiden tilasta. Tällainen tieto antaa käsityksen siitä, miten opettajat näkevät oppimisympäristöt, joissa he työskentelevät, ja mikä heitä motivoi. Tulokset auttavat arvioimaan nykyisen koulutuspolitiikan onnistuneisuutta sekä sitä, miten politiikkaa toteutetaan käytännössä. Tuloksia tulkittaessa on hyvä pitää mielessä kansallisten kulttuurien ulottuvuudet.

1.2 Alakouluja (ISCED 1) koskevan tutkimuksen toteutus Suomessa

Suomessa TALIS-tutkimuksen ISCED 1 -kohdeperusjoukon muodostivat alakoulut, joita otantahetkellä keväällä 2012 oli 2 435. Otoksen ulkopuolelle rajattiin alakoulut, joiden opetuskieli oli muu kuin suomi tai ruotsi. Tällaisia kouluja oli seitsemän. Lisäksi otannan yhteydessä poissuljettiin 19 koulua, joissa oli alaluokkien lisäksi sekä yläkoulun vuosiluokat 7–9 (10) että lukion vuosiluokat 11–13. Tutkimuksen perusjoukko kattoi 99 prosenttia kaikista alakouluista. Alakoulut ja niiden opettajat valittiin satunnaisotannalla. Suomessa tutkimukseen valittiin 199 alakoulua. Tutkimus toteutettiin 193 alakoulussa, joista ruotsinkielisiä oli 12.

Kansainvälisten ohjeiden mukaisesti Suomen opettajien kohderyhmän alakoulujen kohdalla muodostivat sellaiset opettajat, jotka osana tavanomaisia tehtäviään nykyisessä koulussaan antoivat opetusta vuosiluokkien 1–6 oppilaille kyseisenä kouluvuonna. Mitään minimirajaa opetuksen määrälle ei asetettu ja mukaan luettiin myös yksittäisen oppilaan opettaminen. Tutkimuksen kohderyhmästä suljettiin pois sijaiset (alle kuuden viikon sijaisuus), yksinomaan esikoululaisia opettavat opettajat, pitkällä lomalla tai vapaalla olevat opettajat, koulunkäyntiavustajat, pedagoginen tukihenkilöstö, terveys- ja sosiaalialan tukihenkilöstö sekä opettajat, jotka eivät opettaneet lainkaan kyseisen kouluasteen oppilaita.

Tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin Suomessa keväällä 2013 opettajille ja rehtoreille suunnatuilla kyselyillä. Kyselyt toteutettiin suomen- ja ruotsinkielisinä sähköisesti verkossa tai vaihtoehtoisesti paperikyselyinä. Kyselyyn vastaaminen vei aikaa noin 45 minuuttia. Vastaukset käsiteltiin luottamuksellisesti. Tutkimusaineistoista ei voi tunnistaa yksittäisiä opettajia, rehtoreita tai kouluja.

Suomessa tutkimukseen valittiin satunnaisotannalla 3 169 alakoulun opettajaa, joista 2 922 vastasi kyselyyn. Opettajien vastausaste oli 92 prosenttia. Opettajista 2 840 vastasi kyselyyn verkossa ja 82 paperilla. Otoksessa oli ruotsinkielisiä opettajia 143, ja heistä 141 vastasi kyselyyn. Rehtoreista kyselyyn vastasi verkossa 190 ja paperilla kolme.

1.3 Toisen asteen oppilaitoksia (ISCED 3) koskevan tutkimuksen toteutus Suomessa

Suomessa TALIS-tutkimuksen ISCED 3 -kohdeperusjoukon muodostivat toisen asteen oppilaitokset eli lukiot ja ammatilliset oppilaitokset, joita otantahetkellä keväällä 2012 oli 620. Otoksen ulkopuolelle rajattiin oppilaitokset, joiden opetuskieli oli muu kuin suomi tai ruotsi. Tällaisia oppilaitoksia oli viisi. Tutkimuksen perusjoukko kattoi 99 prosenttia kaikista toisen asteen oppilaitoksista. Oppilaitokset ja niiden opettajat valittiin satunnaisotannalla. Suomessa tutkimukseen valittiin 152 oppilaitosta. Tutkimus toteutettiin 146 oppilaitoksessa, joista ruotsinkielisiä oli 13.

Kansainvälisten ohjeiden mukaisesti Suomen opettajien kohderyhmän toisen asteen oppilaitoksissa muodostivat sellaiset opettajat, jotka osana tavanomaisia tehtäviään nykyisessä oppilaitoksessaan antoivat opetusta vuosiluokkien 11–13 opiskelijoille kyseisenä kouluvuonna. Mitään minimirajaa opetuksen määrälle ei asetettu ja mukaan luettiin myös yksittäisen opiskelijan opettaminen. Tutkimuksen kohderyhmästä suljettiin pois sijaiset (alle kuuden viikon sijaisuus), pitkällä lomalla tai vapaalla olevat opettajat, koulunkäyntiavustajat, pedagoginen tukihenkilöstö (mm. opinto-ohjaajat), terveys- ja sosiaalialan tukihenkilöstö sekä opettajat, jotka eivät opettaneet lainkaan kyseisen kouluasteen opiskelijoita.

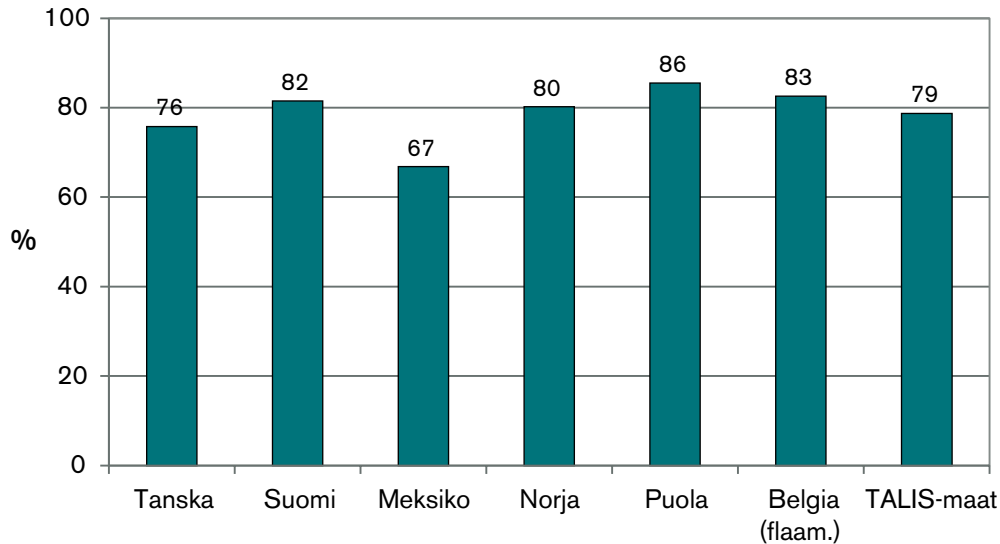
Tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin Suomessa keväällä 2013 opettajille ja rehtoreille suunnatuilla kyselyillä. Kyselyt toteutettiin suomen- ja ruotsinkielisinä sähköisesti verkossa tai vaihtoehtoisesti paperikyselyinä. Kyselyyn vastaaminen vei aikaa noin 45 minuuttia. Vastaukset käsiteltiin luottamuksellisesti. Tutkimusaineistoista ei voi tunnistaa yksittäisiä opettajia, rehtoreita tai oppilaitoksia.

Suomessa tutkimukseen valittiin satunnaisotannalla 2 679 toisen asteen opettajaa, joista 2 413 vastasi kyselyyn. Opettajien vastausaste oli 90 prosenttia. Opettajista 2 350 vastasi kyselyyn verkossa ja 63 paperilla. Otoksessa oli ruotsinkielisiä opettajia 258, ja heistä 243 vastasi kyselyyn. Rehtoreista kyselyyn vastasi verkossa 144 ja paperilla kaksi.

2 Alakouluja koskevat tulokset

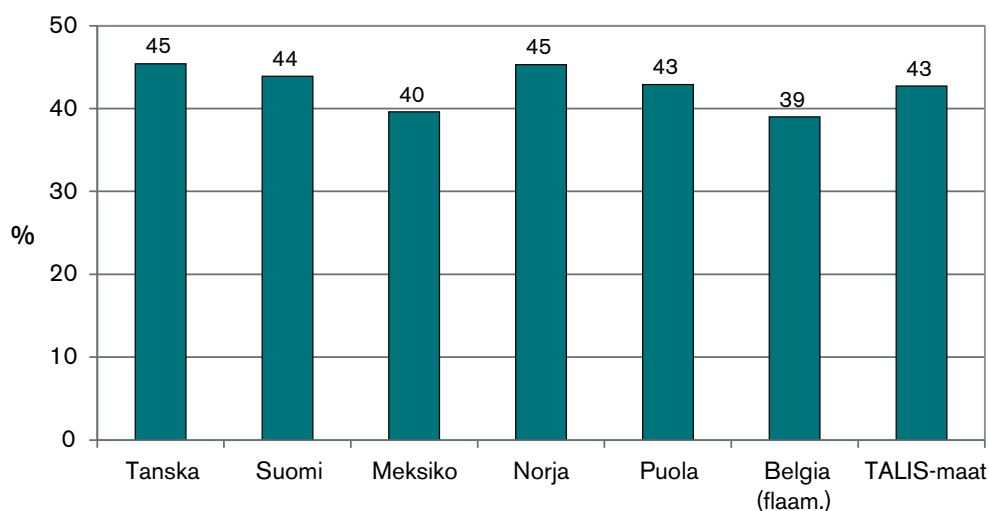
2.1 Alakoulun opettajilla paljon työkokemusta

Maailmanlaajuisesti perusasteen kouluissa työskentelee enemmän naisia kuin miehiä. Ero on vielä suurempi alakouluissa kuin yläkouluissa. (New Insights from TALIS 2013: Teaching and Learning in Primary and Upper Secondary Education 2014.) Näin on myös alakouluja koskevaan tutkimukseen osallistuneissa TALIS-maissa. (Kuvio 2.1.) Suomessa, Norjassa ja Belgiassa melkein 80 prosenttia alakoulun opettajista on naisia, mikä on suurin piirtein sama kuin TALIS-maiden keskimääräinen osuus. Meksikossa naisopettajien osuus on 67 prosenttia, joka on 12 prosenttiyksikköä pienempi kuin TALIS-maiden keskiarvo.

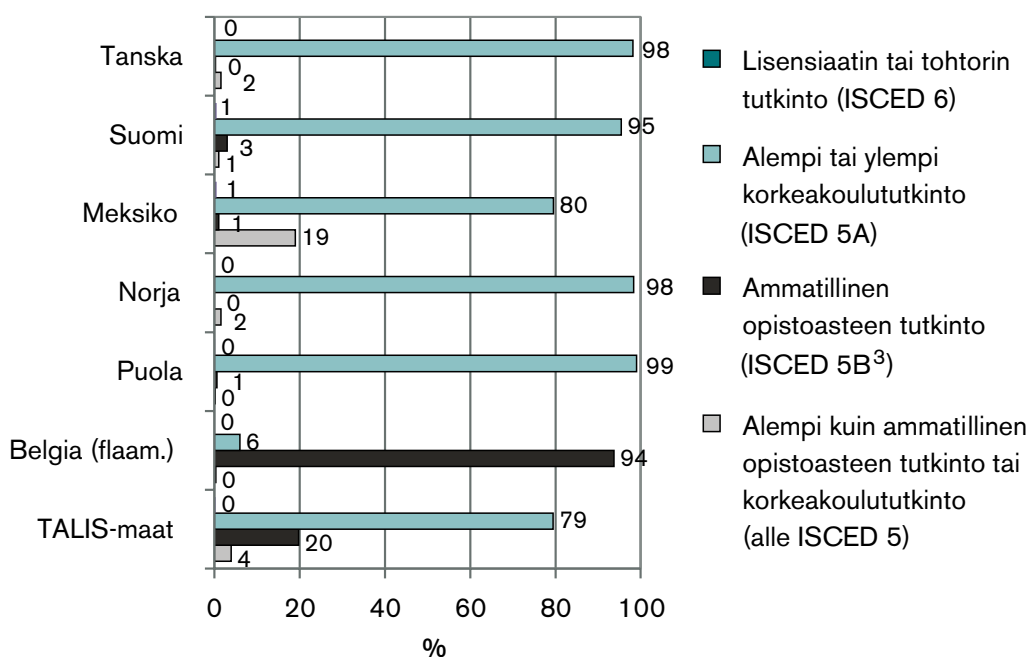
Kuvio 2.1. Naisten osuus opettajista

Alakoulun opettajat ovat TALIS-maissa keskimäärin iältään 43-vuotiaita. Nuorin opettajakunta löytyy Belgiasta, jossa opettajat ovat neljä vuotta nuorempia kuin TALIS-maissa keskimäärin. (Kuvio 2.2.) TALIS-maiden opettajista noin 40 prosenttia on alle 40-vuotiaita. Suomessa opettajat ovat keskimäärin 44-vuotiaita, ja heistä alle 40-vuotiaita on 35 prosenttia ja yli 60-vuotiaita viisi prosenttia. Yli 60-vuotiaita opettajia on eniten Tanskassa (11 %) ja Norjassa (14 %).

Kuvio 2.2. Opettajien ikäjakauma

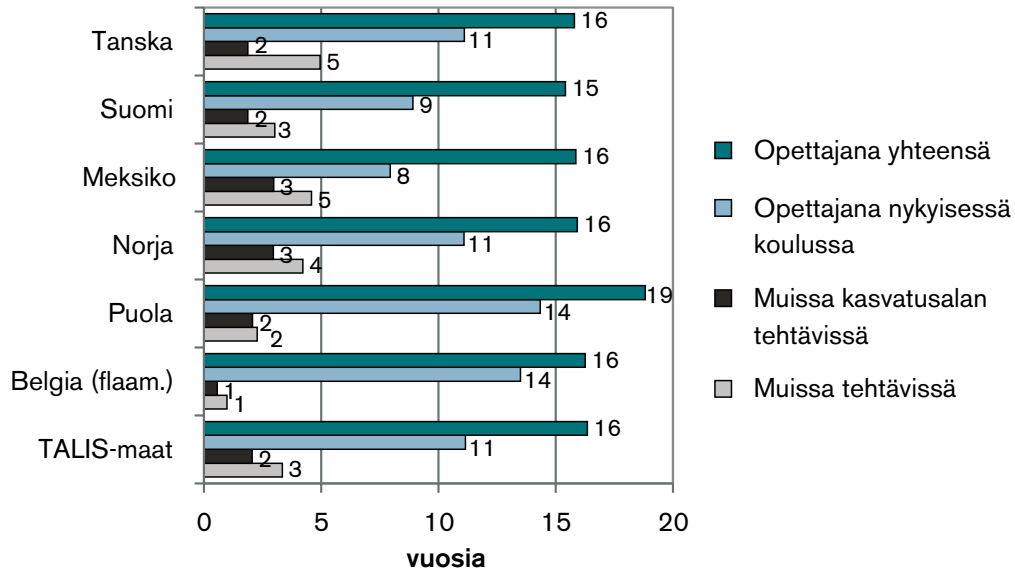
TALIS-maiden alakoulun opettajista suurin osa (79 %) on suorittanut alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon. Suomessa opettajan pätevyyteen vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto. Muista maista erottuu Belgia, jossa 94 prosenttia opettajista ei ole suorittanut korkea-asteen koulutusta. Lisäksi Meksikossa 19 prosentilla opettajista on alempi kuin ammatillinen opistoasteen koulutus³. (Kuvio 2.3.)

Kuvio 2.3. Opettajien koulutustausta

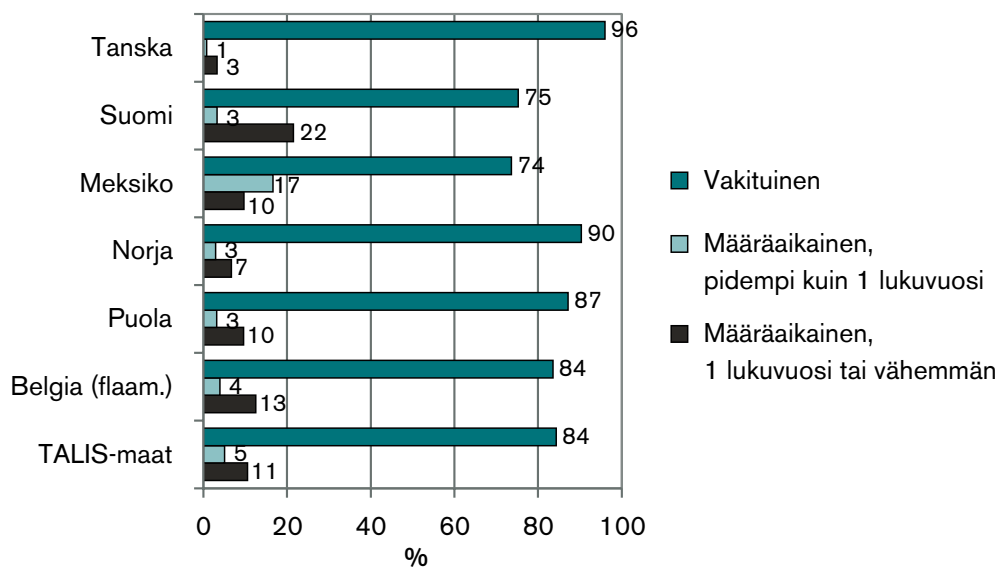
³ Ammatillisen opistoasteen koulutus (mm. merkonomi, sairaanhoitaja, teknikko) on poistunut vuosituhaten vaihteessa Suomessa. Nykyään opistoasteen tutkintojen tilalla ovat osin ammattikorkeakoulututkinnot ja osin toisen asteen tutkinnot.

Alakoulun opettajat TALIS-maissa ovat kokeneita. Heillä on keskimäärin 16 vuotta kokemusta opettajana yhteensä ja 11 vuotta työkokemusta nykyisessä koulussaan. Suomessa opettajat ovat työskennelleet keskimäärin 15 vuotta opettajana yhteensä ja yhdeksän vuotta nykyisessä koulussaan. Puolassa opettajilla on pisin työkokemus opettajana yhteensä; heille opettajavuosia on kertynyt keskimäärin 19 vuotta. (Kuvio 2.4.)

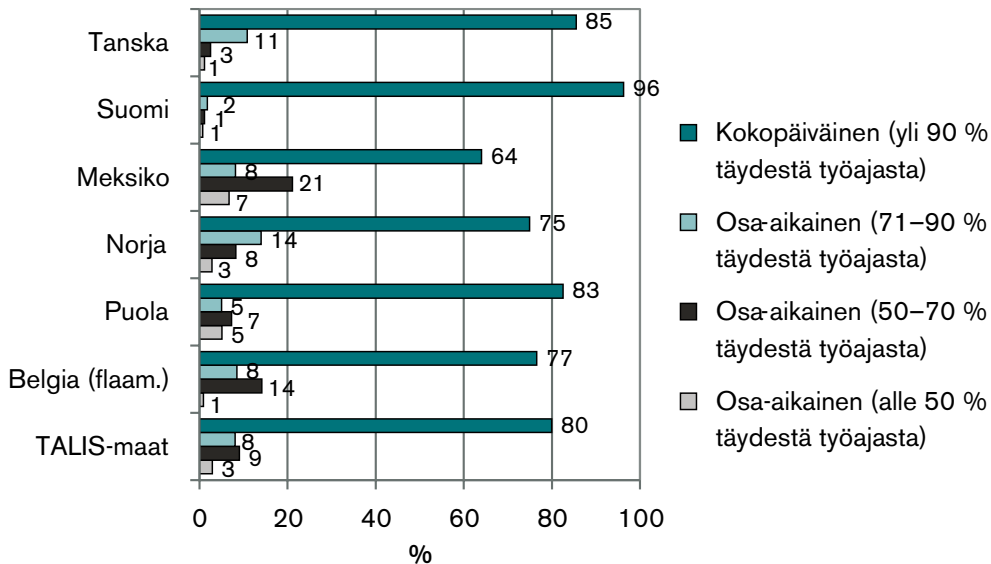
Kuvio 2.4. Opettajien työkokemus vuosina

TALIS-maissa 84 prosentilla alakoulun opettajista on vakituinen työsuhde. Tanskassa jopa 96 prosenttia opettajista omaa vakituista työsuhdetta, kun taas Meksikossa 74 prosentilla ja Suomessa 75 prosentilla opettajista on vakituinen työsuhde. Suomessa opettajilla on eniten (22 %) lukuvuoden tai sitäkin lyhyempiä määräaikaista työsuhdetta ja noin kolmella prosentilla on pidempi kuin lukuvuoden kestävä määräaikaisten työsuhde. (Kuvio 2.5.)

Kuvio 2.5. Työsuhdetta laatu

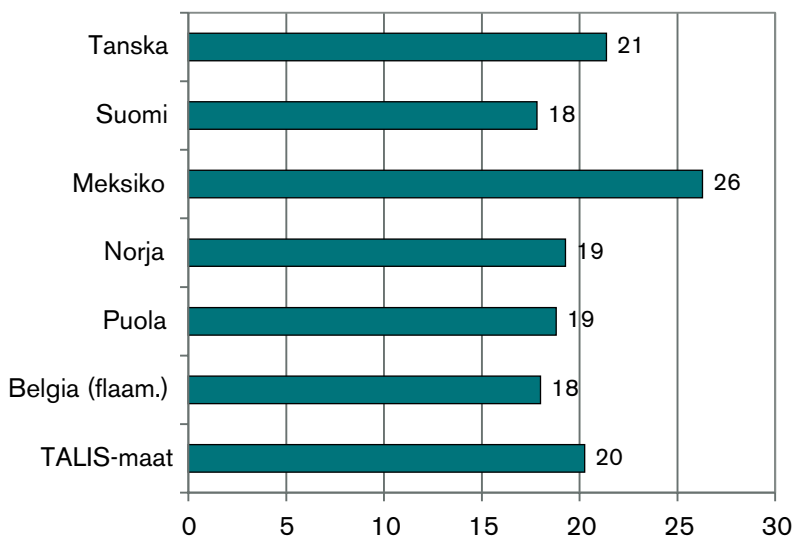
Suomessa on enemmän kokopäiväisiä alakoulun opettajia (96 %) kuin TALIS-maissa keskimäärin (80 %) (kuvio 2.6). Suomalaisopettajat, jotka työskentelevät osa-aikaisesti (4 %), ovat pääasiassa itse valinneet osa-aikaisuuden omasta tahdostaan. Vajaalla kolmasosalla heistä ei ole mahdollisuutta kokopäivätyöhön.

Kuvio 2.6. Opettajien työllisyystilanne

2.2 Luokat erilaisia TALIS-maissa

TALIS-maissa keskimääräinen luokkakoko on 20 oppilasta. Meksikossa se on suurin, 26 oppilasta. Suomessa ja Belgiassa luokkakoko on pienin, molemmissa 18 oppilasta. (Kuvio 2.7.) Tanskassa, Norjassa ja Belgiassa hieman yli 20 prosenttia opettajista ilmoitti, että yli 10 prosentilla heidän oppilaistaan äidinkieli on eri kuin opetuskieli. Suomessa noin 15 prosenttia opettajista ilmoitti, että yli 10 prosenttia heidän oppilaistaan puhuu äidinkielenään muuta kuin opetuskieltä.

Kuvio 2.7. Luokan koko

TALIS-maiden alakoulun opettajista vain harva (3 %) ilmoitti, että heidän luokassaan ei ole lainkaan heikosti menestyviä oppilaita. Suomessa näin ilmoitti opettajista kuusi prosenttia. Suomi poikkeaa muista maista siten, että 10 prosenttia opettajista ilmoitti heidän luokallaan olevan yli 60 prosenttia heikosti menestyviä oppilaita. TALIS-maiden vastaava keskiarvo on hieman alle viisi prosenttia. Lisäksi suomalaisopettajista 11 prosenttia ilmoitti, että heidän luokallaan on yli 60 prosenttia erityisen tuen tarpeessa olevia oppilaita, kun TALIS-maiden keskiarvo on neljä prosenttia.

Suomessa 12 prosenttia opettajista kokee, ettei heidän luokallaan ole yhtään akateemisesti lahjakasta oppilasta ja vain noin neljä prosenttia, että heidän luokkansa oppilaista yli 60 prosenttia on akateemisesti lahjakkaita. Esimerkiksi tanskalaiset opettajat kokevat tilanteen lähes päinvastoin; vain neljä prosenttia mainitsi lahjakkaiden oppilaiden vähäisyyden ja 24 prosenttia arvioi, että heidän luokallaan yli 60 prosenttia oppilaista on lahjakkaita. Olisi hyvin kiinnostavaa tietää, millä perusteilla opettajat arvioivat oppilaiden kykyjä tai tuen tarvetta eri maissa. Mitä ilmeisimmin suomalaisopettajien odotukset oppilaiden suhteen ovat hyvin erilaisia kuin esimerkiksi opettajilla Tanskassa.

2.3 Rehtorin näkökulma alakouluista

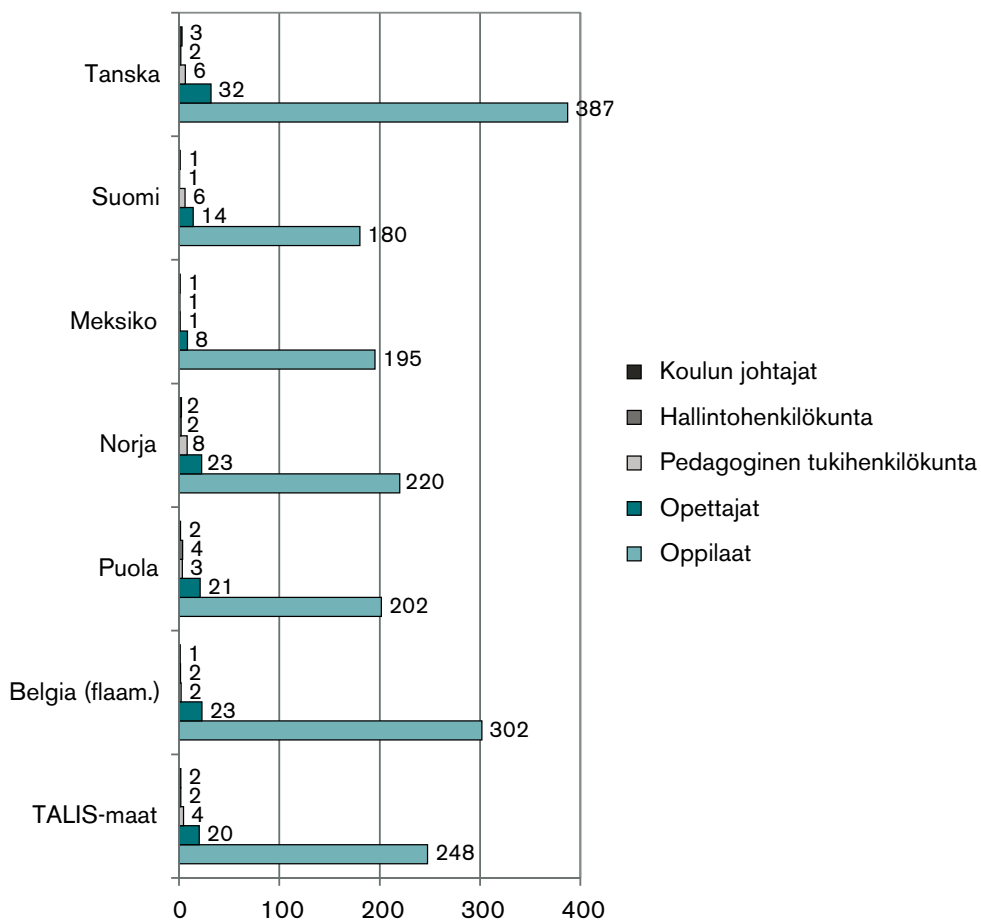
Suomessa ja Norjassa yli 98 prosenttia alakoulun opettajista työskentelee kunnallisessa koulussa, kun keskimäärin TALIS-maissa luku on 83 prosenttia. Belgiassa suurin osa opettajista (62 %) työskentelee yksityisissä kouluissa⁴.

TALIS-tutkimuksessa Suomen alakoulujen koko (noin 180 oppilasta) on pienin verrattuna muihin maihin, joissa alakoulujen kokonaisoppilasmäärä on keskimäärin 248. Tanskassa oppilasmäärät ovat yli kaksinkertaisia (388 oppilasta) Suomeen verrattuna. Norjassa ja Puolassa keskimääräiset oppilasmäärät ovat yli 200 ja Belgiassa yli 300. Suomen kohdalla alakoulujen kokonaisoppilasmäärä on todellisuudessa pienempi (noin 140 oppilasta vuonna 2013, Tilastokeskus 2013), sillä rehtorit ovat ilmoittaneet TALIS-tutkimuksessa koko koulun koon erittelemättä johtamaansa kouluaan ala- ja yläkouluihin. TALIS-maiden kouluissa on keskimäärin 20 opettajaa, viisi pedagogista tukihenkilöä (muun muassa opinto-ohjaajat, kouluavustajat, psykologit ja terveydenhoitajat), kaksi hallintohenkilökuntaan kuuluvaa ja kaksi johtotehtävistä vastaavaa henkilöä. Suomessa pedagogisia tukihenkilöitä on noin kuusi, yksi hallintohenkilö ja yksi johtaja. (Kuvio 2.8.)

Opettajat Belgiassa, Norjassa ja Suomessa työskentelevät kouluissa, joissa on paljon kielellistä moninaisuutta eli oppilaiden äidinkieli on eri kuin opetuskieli. Meksikossa ja Puolassa oppilaiden äidinkieli on puolestaan useimmin sama kuin opetuskieli. (New Insights from TALIS 2013: Teaching and Learning in Primary and Upper Secondary Education 2014.)

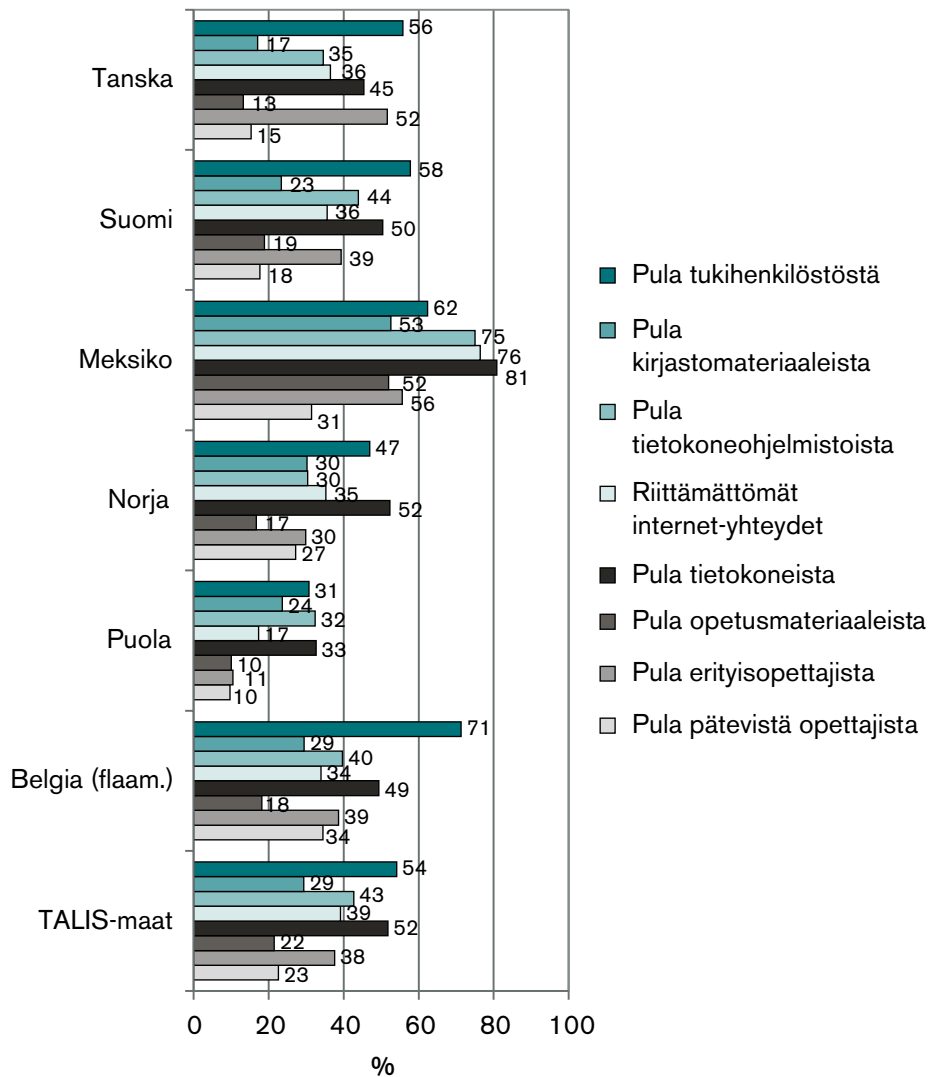
⁴ Yksityinen koulu määriteltiin tässä tutkimuksessa kouluksi, jonka ylläpitäjänä on yksityinen taho, kuten kirkko, ammattiliitto, liikeyritys tai muu yksityinen laitos.

Kuvio 2.8. Alakoulujen henkilöstömäärä

Suomessa alakoulun opettajista merkittävä osa (58 %) työskentelee kouluissa, joissa rehtoreiden mukaan koulun kykyä tarjota laadukasta opetusta rajoittavat pula pedagogisesta tukihenkilökunnasta. Puolet tai lähes puolet opettajista työskentelee kouluissa, joissa tietokoneita tai ohjelmistoja ei ole riittävästi. Lisäksi reilu kolmannes opettajista työskentelee kouluissa, joissa on pula erityisopettajista ja internet-yhteyksistä. Noin viidennes opettajista työskentelee kouluissa, joissa on puutetta käytettävissä olevista kelpoillisista opetus- ja kirjastomateriaaleista sekä pätevistä opettajista koulun arjessa. Myös muissa TALIS-maissa puutteet näistä opetuksen resursseista ovat keskimäärin samaa luokkaa kuin Suomessa. (Kuvio 2.9.)

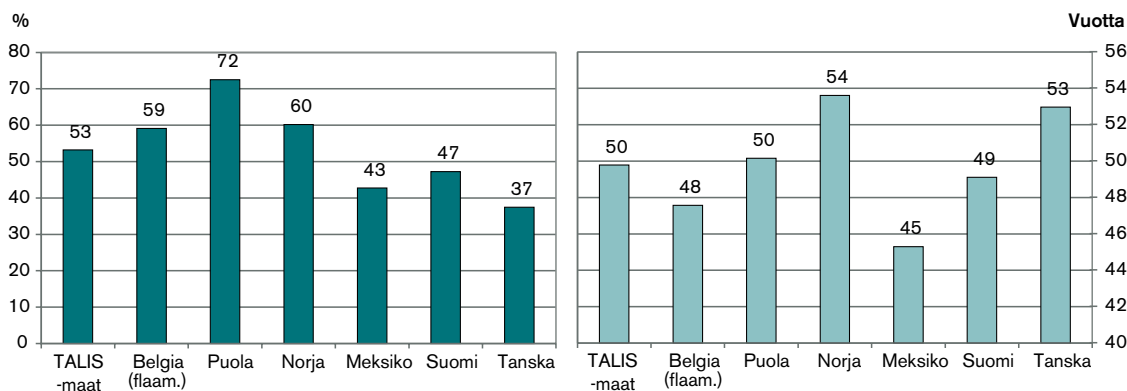

Kuvio 2.9. Koulun kykyä tarjota laadukasta opetusta rajoittavat tekijät (opettajaosuudet)

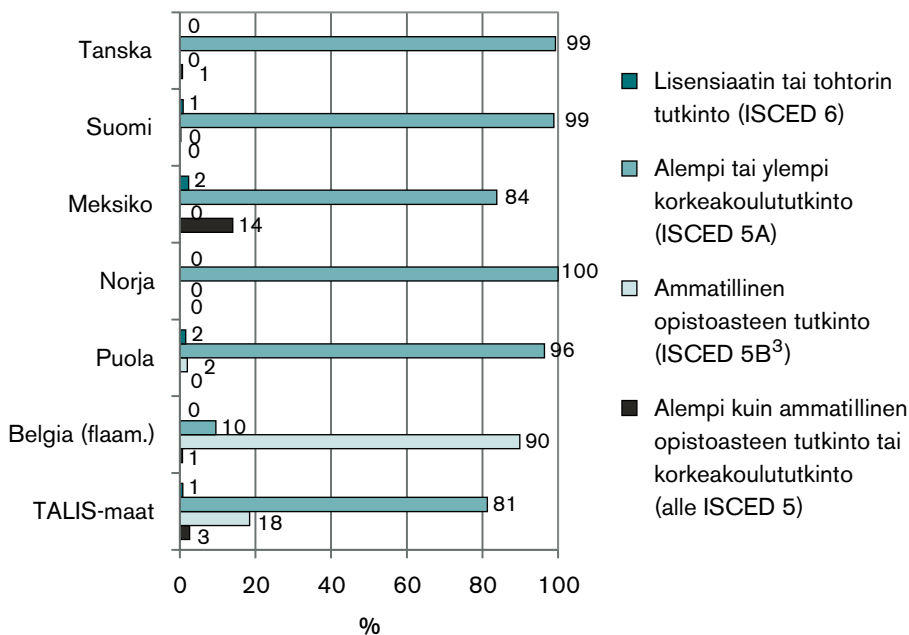
2.4 Rehtorit ja koulun johtajuus

TALIS-maissa alakoulujen naisten osuus rehtoreista vaihtelee suuresti. Keskimäärin heitä on suurin piirtein yhtä paljon (53 %) kuin miehiä. Vähiten naisia toimii rehtoreina Tanskassa (37 %) ja eniten Puolassa (73 %). Suomessa naisten osuus rehtoreista on 47 prosenttia. Vaikka TALIS-maissa suurin osa opettajista (noin 80 %) on naisia, naisten osuus rehtoreista on vain hieman yli 50 prosenttia. Naiset ovat siis merkittävästi aliedustettuina rehtorikunnassa. Iältään rehtorit ovat TALIS-maissa keskimäärin 50-vuotiaita. (Kuvio 2.10.) Tutkituissa maissa melkein puolet heistä kuuluu ikäluokkaan 50–59-vuotiaat. Suomessa vain noin viisi prosenttia rehtoreista on yli 60-vuotiaita, kun taas Tanskassa ja Norjassa heitä on yli 20 prosenttia.

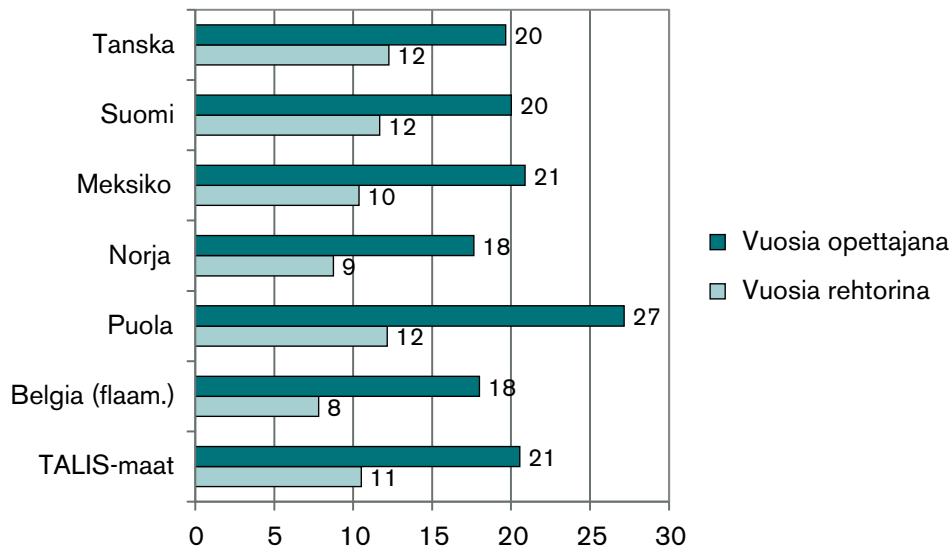
Kuvio 2.10. Naisten osuus rehtoreista (%) ja rehtoreiden keskimääräinen ikä (v)

Alakoulujen rehtorit ovat TALIS-maissa hyvin koulutettuja tehtäväänsä. Suurimmalla osalla heistä on alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Eniten muista TALIS-maista poikkeaa Belgia, jossa 90 prosentilla rehtoreista on ammatillisen opistoasteen tutkinto³ ja vain noin 10 prosentilla alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Korkeakoulututkinto on kaikilla rehtoreilla Suomessa ja heistä yhdellä prosentilla on jatkotutkinto. (Kuvio 2.11.) Rehtoreilla on opettajaopintojen lisäksi rehtori- tai opetushallinnon opintoja ja lähes 60 prosenttia heistä on suorittanut nämä opinnot ennen rehtoriksi ryhtymistään.

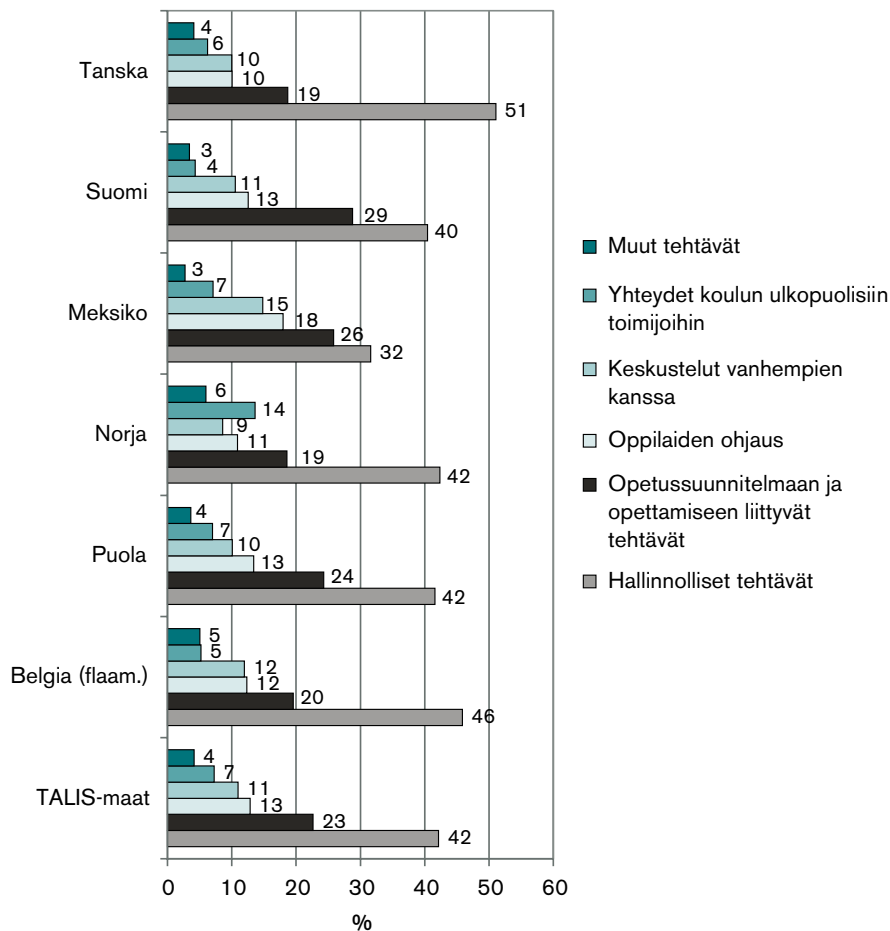
Kuvio 2.11. Rehtoreiden koulutustaso

Alakoulujen rehtorit ovat TALIS-maissa kokeneita. He omaavat keskimäärin 11 vuotta työkokemusta rehtorina ja jopa 21 vuotta opettajana. Suomalaiset rehtorit ovat työskennelleet opettajana noin 20 vuotta ennen rehtoriksi ryhtymistään ja rehtoreinakin heillä on 12 vuoden työkokemus. (Kuvio 2.12.)

Kuvio 2.12. Rehtoreiden työkokemus vuosina

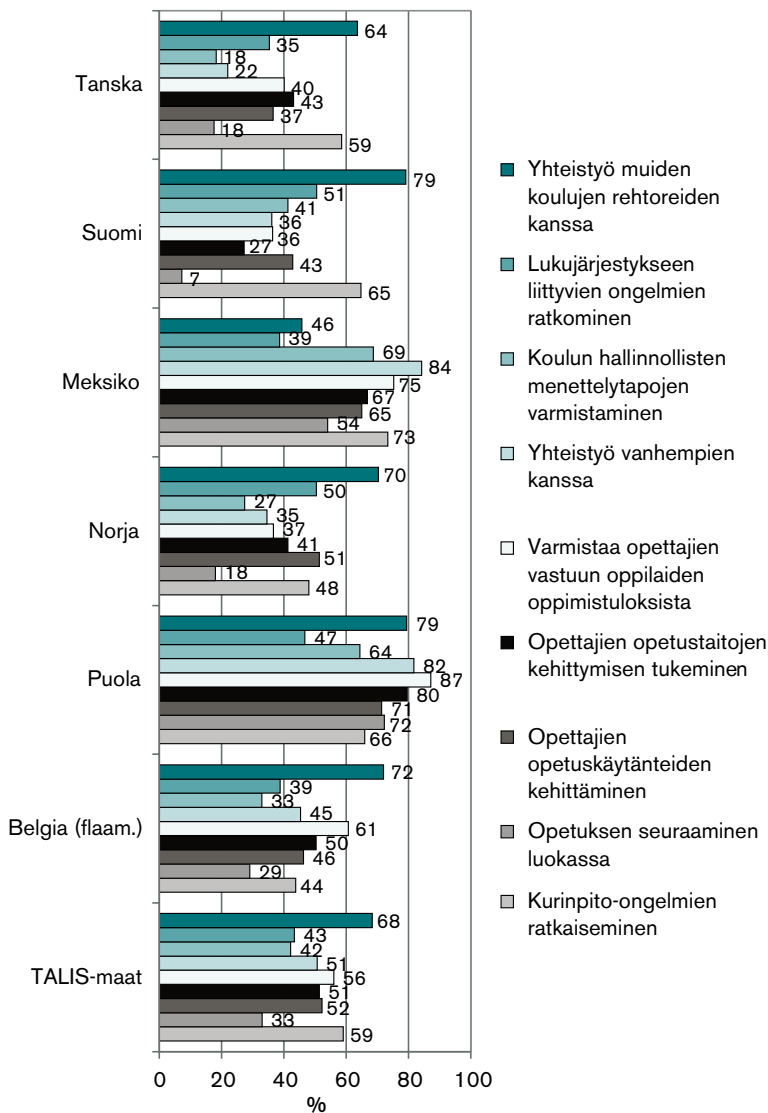
TALIS-maissa alakoulun rehtoreita työllistää eniten hallinnolliset ja johtotehtävät sekä kokoukset (42 %). Opetussuunnitelmatyöskentelyyn ja opettamiseen liittyvät tehtävät vievät noin 23 prosenttia ja oppilaiden ohjaamiseen ja vuorovaikutukseen kuuluu 13 prosenttia työajasta. Rehtorit käyttävät noin 11 prosenttia työajastaan vanhempien tai huoltajien kanssa keskusteluun ja noin seitsemän prosenttia yhteistyöhön koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Suomessa rehtoreiden työaika eri tehtäviin jakautuu suurin piirtein

Kuvio 2.13. Rehtoreiden tehtävät

samalla tavalla kuin TALIS-maissa. Opetussuunnitelmatyöskentelyyn ja opettamiseen liittyviä tehtäviä suomalaisilla rehtoreilla on kuitenkin enemmän (29 %) kuin muiden TALIS-maiden rehtoreilla. (Kuvio 2.13.)

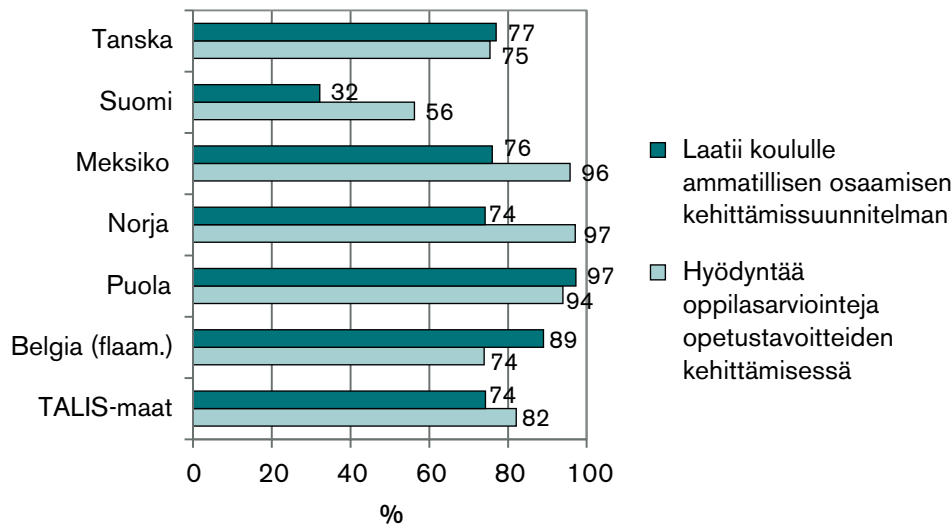
TALIS-maissa suurin osa (68 %) alakoulun rehtoreista ilmoitti käyttävänsä työajastaan usein yhteistyöhön muiden koulujen rehtoreiden kanssa. Vain kolmannes rehtoreista ilmoitti seuraavansa opetusta luokassa usein. Maat tosin eroavat huomattavasti toisistaan. Esimerkiksi Suomessa vain seitsemän prosenttia ja Puolassa 72 prosenttia rehtoreista ilmoitti seuraavansa opetusta usein. Suomessa, Tanskassa ja Norjassa rehtorit käyttävät vähemmän työajastaan aikaa vanhempien kohtaamiseen, opettajien opetustaitojen kehittämiseen ja sen varmistamiseen, että opettajat tuntevat olevansa vastuussa oppilaidensa oppimistuloksista kuin Puolassa ja Meksikossa. (Kuvio 2.14.)

Kuvio 2.14. Rehtoreiden eri tehtäviin kuluva aika

TALIS-maissa on yleistä (74 %), että rehtorit laativat kouluilleen ammatillisen osaamisen kehittämissuunnitelman. Suomessa rehtoreilla ei näytä olevan tapana laatia kouluille kehittämissuunnitelmaa, sillä vain 32 prosenttia rehtoreista ilmoitti laativansa kyseisen suunnitelman. TALIS-maiden rehtoreista keskimäärin 82 prosenttia hyödyntää myös oppilaiden suorituksia ja oppilasarvioinnin tuottamia tietoja (mukaan lukien kansalliset

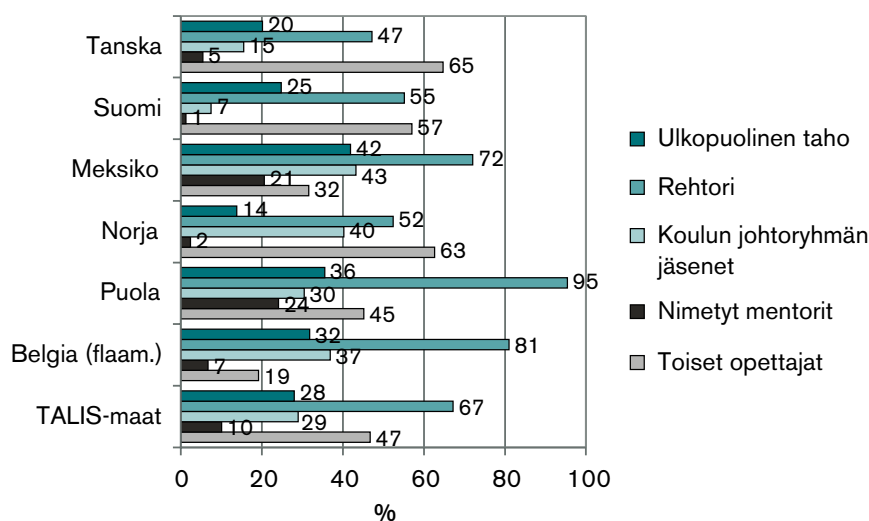
ja kansainväliset arviointitutkimukset) opetustavoitteiden ja -ohjelmien kehittämisessä. Suomessa oppilasarviointien hyödyntäminen jää vähäisemmäksi, sillä vain 56 prosenttia rehtoreista ilmoitti kehittävänsä opetustavoitteita ja -ohjelmia näiden avulla. (Kuvio 2.15.)

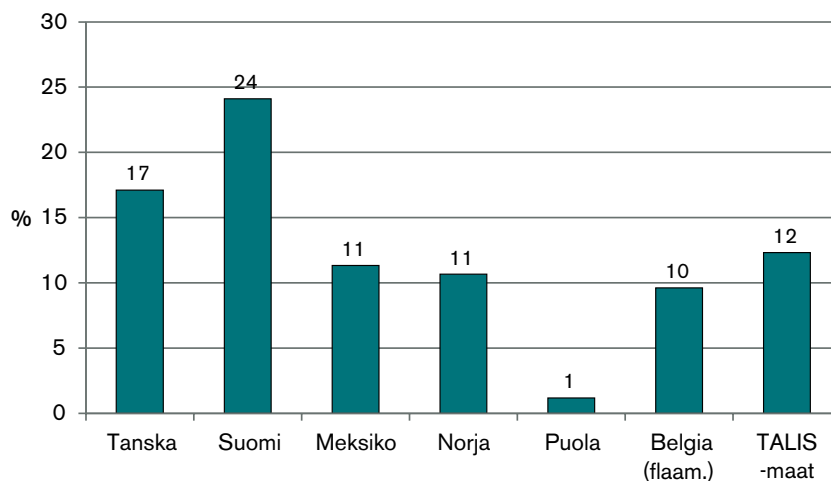
Kuvio 2.15. Koulun kehittämissuunnitelman laatiminen

2.5 Alakoulun opettajat saavat palautetta toisilta opettajilta Suomessa

Opettajan saamalla palautteella tarkoitetaan TALIS-tutkimuksessa niin informaalia keskustelua opettajien kesken kuin muodollista palautetta osana koulun hallinnollisia menettelyjä. Henkilökohtaisesti saadulla rakentavalla palautteella on suuri merkitys opetusmenetelmien ja -käytäntöjen kehittymisessä. TALIS-maissa alakoulun opettajat saavat keskimäärin eniten palautetta rehtorilta (67 %) ja toisilta opettajilta (47 %). Suomessa opettajat saavat palautetta lähinnä toisilta opettajilta (57 %) ja koulun rehtorilta (55 %). Vain noin yksi prosentti opettajista saa mentoreilta opastusta tai palautetta. (Kuvio 2.16.) Suomalaisista opettajista 24 prosenttia ilmoitti, etteivät he ole saaneet lainkaan palautetta nykyisessä koulussaan. Tanskassakin tämä luku on melko korkea (17 %). (Kuvio 2.17.)

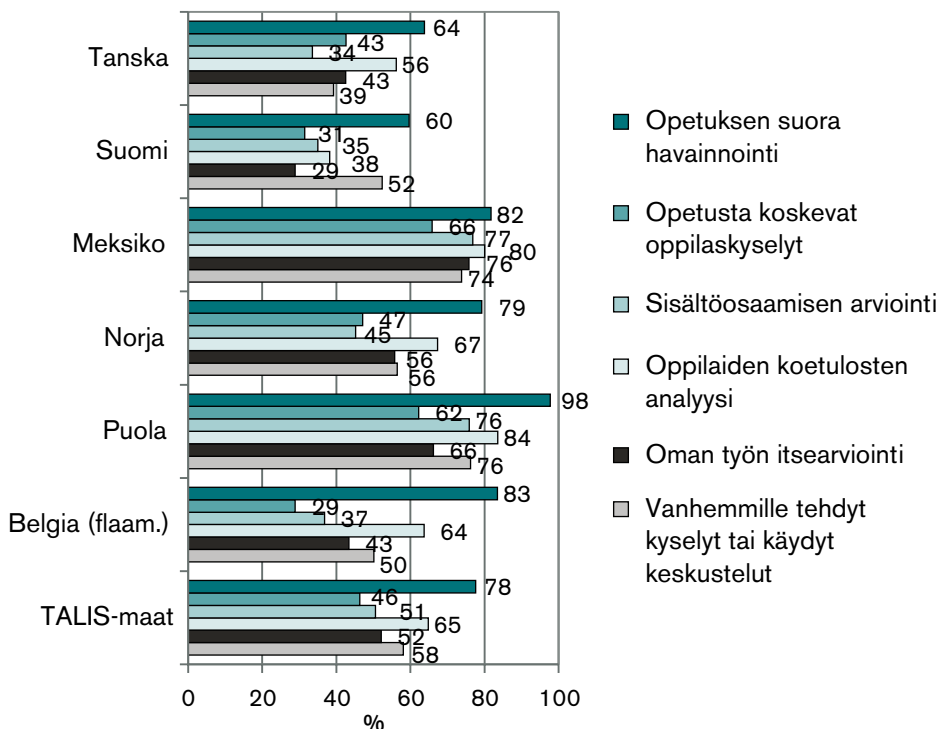

Kuvio 2.16. Opettajan saama palaute

Kuvio 2.17. Ei ole saanut lainkaan palautetta nykyisessä koulussa

TALIS-maissa 78 prosenttia alakoulun opettajista saa eniten palautetta opetuksen suorasta havainnoinnista. Noin 65 prosenttia palautteesta perustuu oppilaiden koetulosten analyysiin ja 58 prosenttia vanhemmilta tai huoltajilta saatuun palautteeseen. Myös palautetta koskien oman työn itsearviointia (esimerkiksi portfolioarvioinnin esittely), sisältöosaamisen arviointia ja opetusta koskevia kyselyitä on annettu tutkituissa maissa. Suomessa opettajat ilmoittivat saavansa palautetta kauttaaltaan vähemmän kuin TALIS-maissa. Noin 60 prosenttia suomalaisista opettajista ilmoitti saavansa palautetta opetuksen suorasta havainnoinnista. Suomalaisopettajista 52 prosenttia on ilmoittanut saaneensa palautetta vanhemmille tai huoltajille tehtyjen kyselyiden tai heidän kanssaan käytyjen keskustelujen perusteella. Suomessa opettajat saavat vähiten (29 %) palautetta oman työnsä itsearvioinnista. (Kuvio 2.18.)

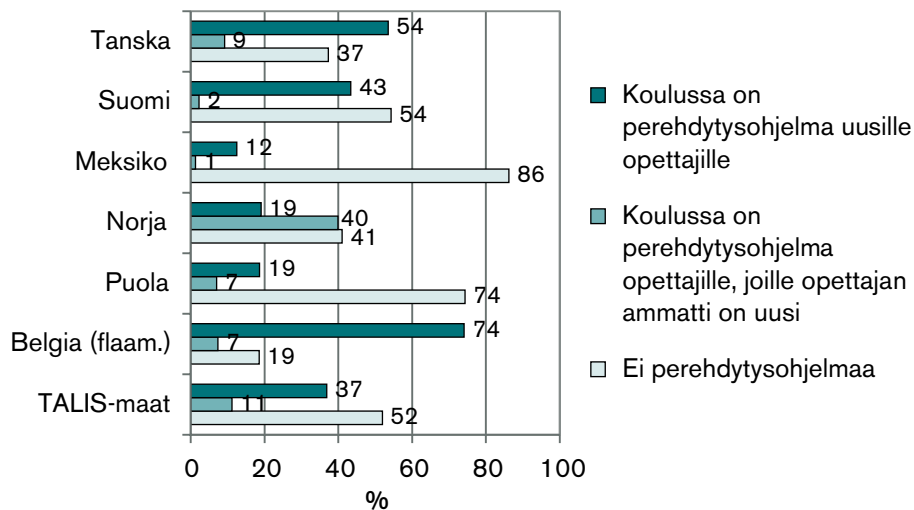
Kuvio 2.18. Tekijät, joista opettajat saavat palautetta

Opettajan saamalla palautteella voi olla myönteinen vaikutus opettajana kehittymiseen ja uralla etenemiseen. TALIS-maissa palautetta saaneista alakoulun opettajista 72 prosenttia kokee, että

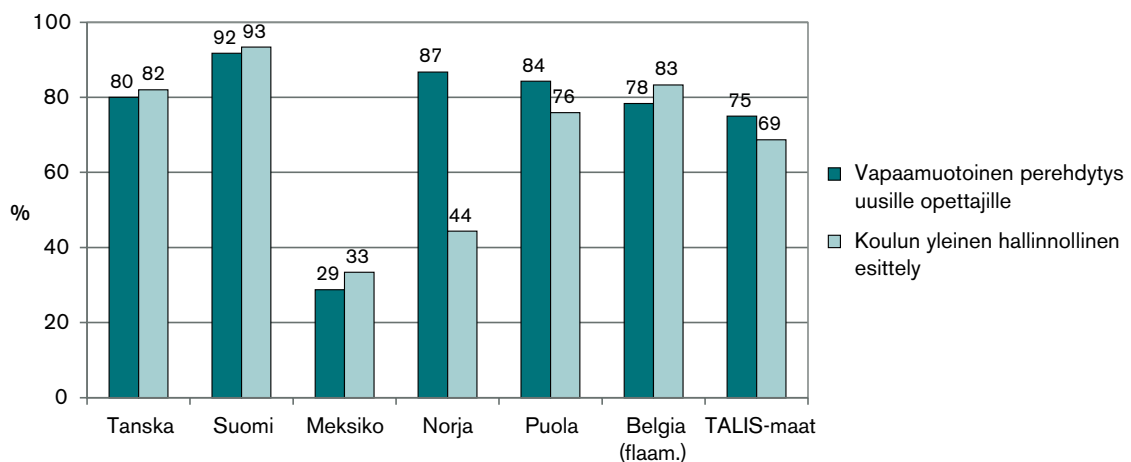
suurin merkitys palautteella on itseluottamuksen vahvistumiseen opettajana. Myönteinen palaute lisää myös motivaatiota ja työtyytyväisyyttä. Näin on myös Suomessa paitsi, että suomalaiset opettajat eivät juuri usko palautteen edesauttavan uralla etenemiseen eikä palkkaukseen.

2.6 Ammatillisen osaamisen kehittäminen

Yli puolet (52 %) TALIS-maiden alakoulun opettajista työskentelee kouluissa, joissa rehtoreiden mukaan ei ole järjestetty uusille opettajille perehdytystä. Maiden välillä on suuria eroja. Suomessa opettajista 46 prosenttia työskentelee kouluissa, joissa perehdytysohjelma on kaikille uusille opettajille. Vastaava osuus Belgiassa on 81 prosenttia ja Tanskassa 63 prosenttia. (Kuvio 2.19.) Suomessa vapaamuotoinen perehdytys⁵ ja koulun hallinnollinen esittely ovat yleisempiä kuin muissa tutkituissa maissa. Yli 90 prosenttia suomalaisopettajista työskentelee kouluissa, joissa on vapaamuotoista tai hallinnollista perehdytystä. (Kuvio 2.20.) Uusien opettajien vapaamuotoinen perehdytys näyttää olevan kaikissa TALIS-maissa yleisempää kuin koulun järjestämä virallinen perehdytysohjelma (kuviot 2.19 ja 2.20).

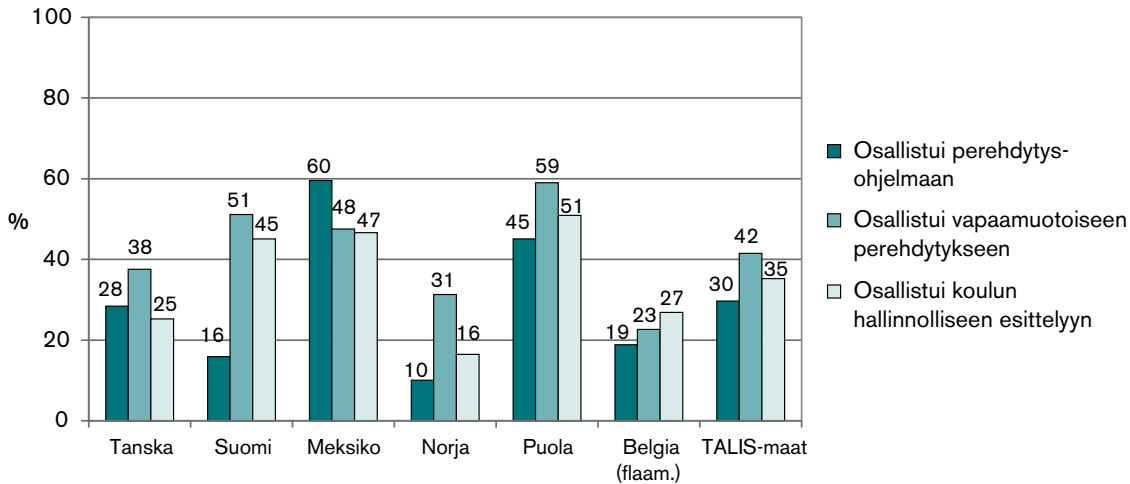
Kuvio 2.19. Perehdytysohjelmien tarjonta kouluissa (opettajaosuudet)

Kuvio 2.20. Vapaamuotoinen perehdytys ja koulun yleinen hallinnollinen esittely (opettajaosuudet)

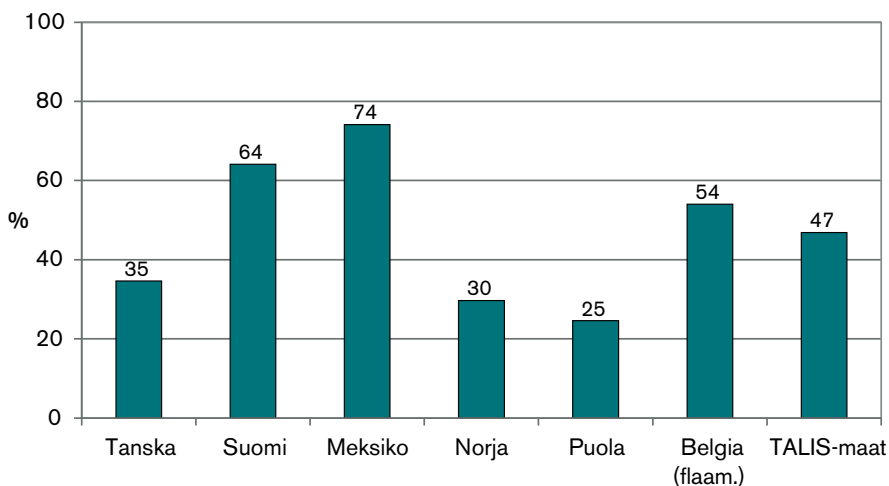
⁵ Vapaamuotoisella perehdytyksellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa perehdytystä, mikä ei ole osa koulun järjestämää perehdytysohjelmaa. Se voi olla esimerkiksi hyvin epämuodollista opettajien keskinäistä tiedonvaihtoa ja toistensa tukemista.

Suomessa 51 prosenttia ja Puolassa 59 prosenttia alakoulun opettajista ilmoitti osallistuneensa vapaamuotoiseen perehdytykseen. Suomalaisista opettajista vain 16 prosenttia osallistui koulun järjestämään perehdytykseen. (Kuvio 2.21.) Kun kaikissa TALIS-maissa ja etenkin Suomessa verrataan mahdollisuutta osallistua perehdytykseen – rehtoreiden mukaan ja miten opettajat ovat ilmoittaneet osallistuvansa – näyttää siltä, että edellytyksiä osallistua sekä koulun järjestämään että vapaamuotoiseen perehdytykseen olisi ollut opettajille enemmänkin tarjolla (kuviot 2.20 ja 2.21).

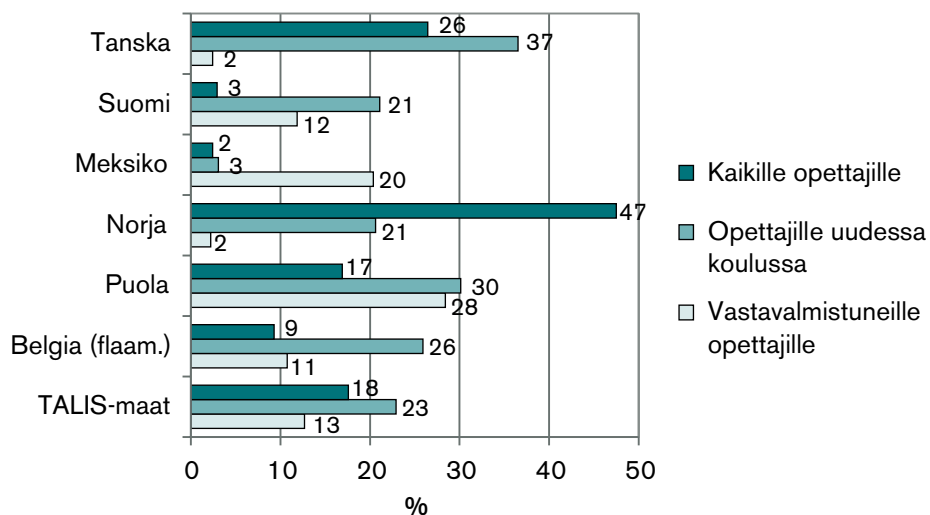
Kuvio 2.21. Osallistuminen perehdytykseen

Melkein puolet TALIS-maiden alakoulujen opettajista työskentelee kouluissa, joissa rehtoreiden mukaan ei ole mentorointiohjelmia. Suomessa yli 60 prosenttia opettajista työskentelee kouluissa, joista puuttuu mentorointiohjelma. (Kuvio 2.22.) Suomessa mentorointi on vielä yksittäisten opettajien varassa. Viidesosa (21 %) opettajista työskentelee kouluissa, joissa mentorointia on järjestetty vain uusille opettajille ja reilu kymmenesosa (12 %) opettajista työskentelee kouluissa, joissa kaikki opettajat saavat tukea työskenteleensä. Opettajista kolme prosenttia työskentelee oppilaitoksissa, joissa mentorointia on järjestetty vain vastavalmistuneille opettajille. (Kuvio 2.23.) Suomessa vajaalle neljälle prosentille opettajista on nimetty mentori ja hieman yli kolme prosenttia toimii mentorina. TALIS-maissa vastaavat osuudet ovat kahdeksan ja yhdeksän prosenttia.

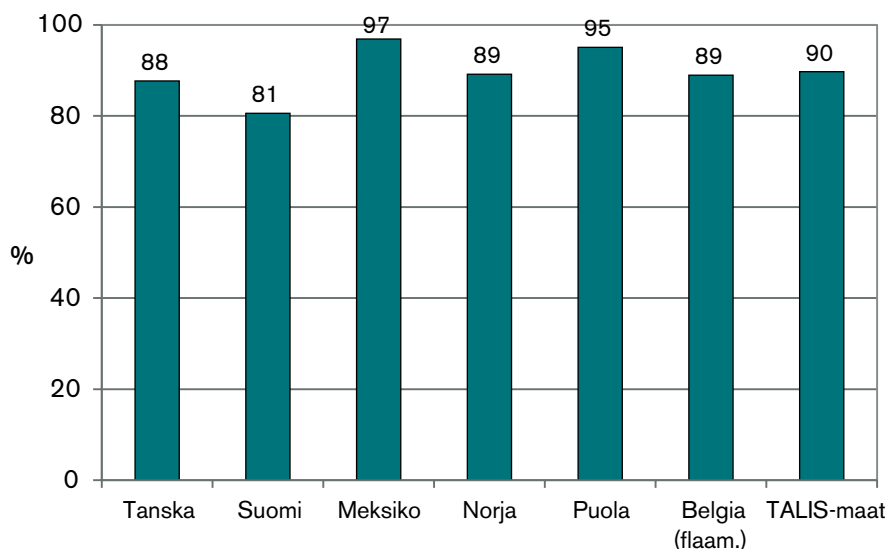
Kuvio 2.22. Mentorointiohjelma puuttuu (opettajaosuudet)

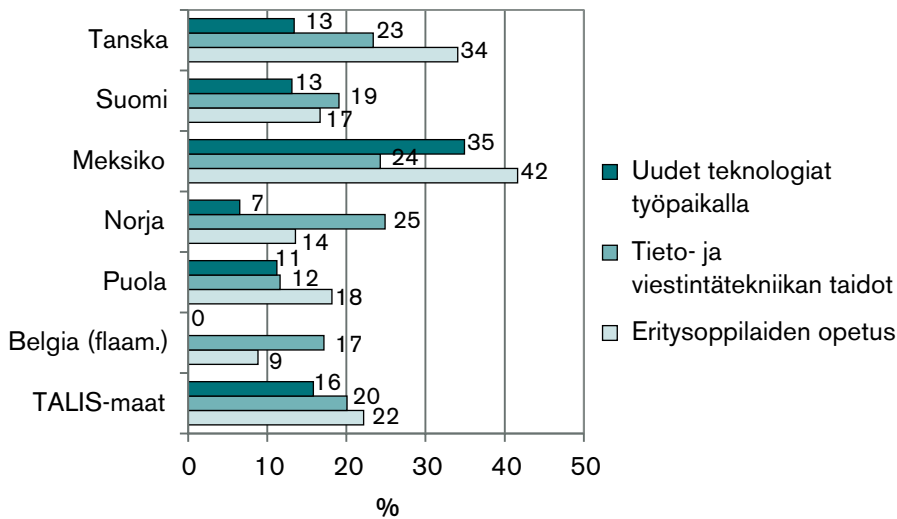
Kuvio 2.23. Mentorointi opettajille

TALIS-maissa keskimäärin 90 prosenttia alakoulun opettajista on ilmoittanut osallistuneensa oman ammatillisen osaamisen kehittämiseen viimeisen vuoden aikana. Suomessa vastaava osallistumisaste on lähes 10 prosenttiyksikköä vähemmän (81 %). Meksikossa melkein kaikki opettajat osallistuvat ammatilliseen kehittämistoimintaan. Tanskassa ja Norjassa osallistutaan 7–8 prosenttiyksikköä enemmän ammatillisiin kehittämistoimintoihin kuin Suomessa. (Kuvio 2.24.)

Kuvio 2.24. Opettajien osallistuminen ammatillisen osaamisen kehittämiseen

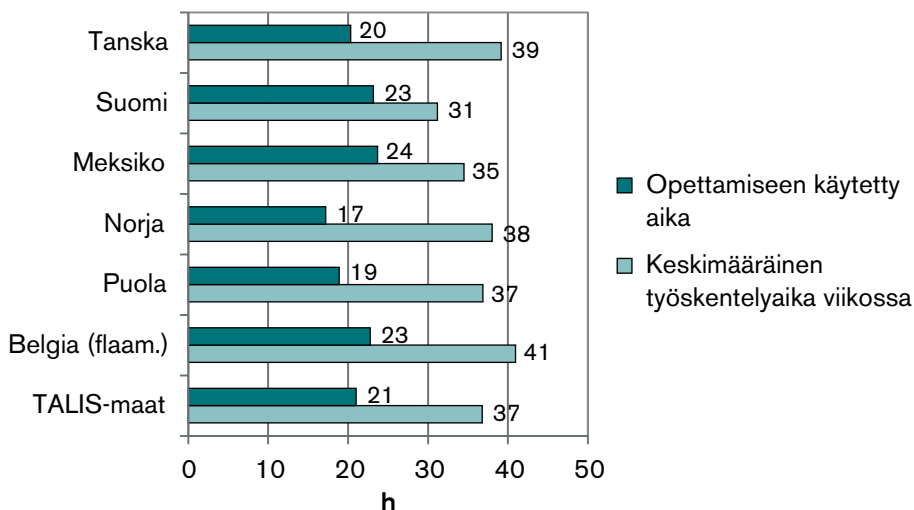
Tieto- ja viestintätekniikan taidot, erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden opetukseen liittyvä osaaminen ja työpaikan uusien teknologioiden hyödyntäminen ovat useimmiten mainittuja ammatillisen osaamisen kehittämiseen liittyviä tarpeita TALIS-maiden alakoulun opettajilla. Myös suomalaiset opettajat ilmoittivat edellä mainitut ammatilliseen osaamiseen liittyvien taitojen kehittämisen tärkeimmiksi. (Kuvio 2.25.)

Kuvio 2.25. Opettajien kokema ammatillisen osaamisen kehittämiseen liittyvä tiedontarve

2.7 Opettajien työaika ja pedagogiset käytänteet: Oppilaat oppimisen keskiössä

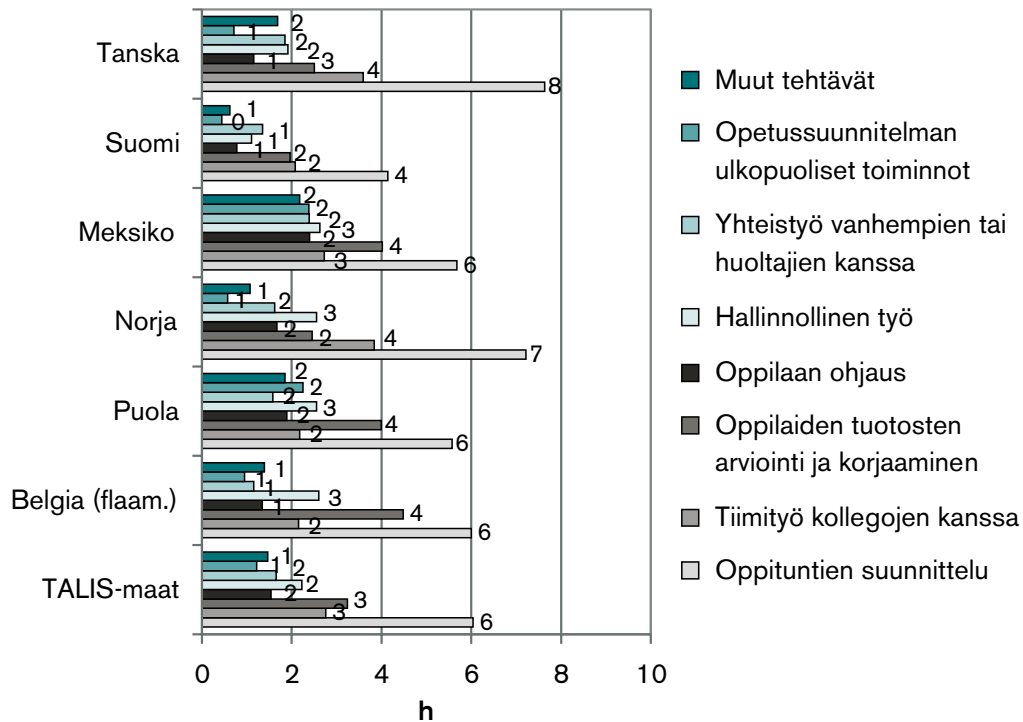
Tutkimuksessa alakoulun opettajia pyydettiin ajattelemaan viimeisintä kokonaista kalenteriviikkoaan kyselyn toteuttamishetkellä ja arvioimaan, miten paljon aikaa he ovat käyttäneet eri tehtäviin. TALIS-maissa opettajat työskentelevät keskimäärin 37 tuntia viikossa. Suomessa viikkotunteja kertyy vähiten (31 tuntia) ja Belgiassa eniten (41 tuntia). Viikkotunneissa on mukana opetus, oppituntien suunnittelu, suoritusten arviointi, yhteistyö muiden opettajien kanssa, henkilökunnan kokoukset ja muut opettajan työhön liittyvät tehtävät. Opettamiseen TALIS-maissa käytetään keskimäärin 21 tuntia viikossa, kun taas Suomessa keskimäärin 23 tuntia. (Kuvio 2.26.)

Kuvio 2.26. Opettajien keskimääräinen työskentelyaika viikossa ja opettamiseen käytetty aika

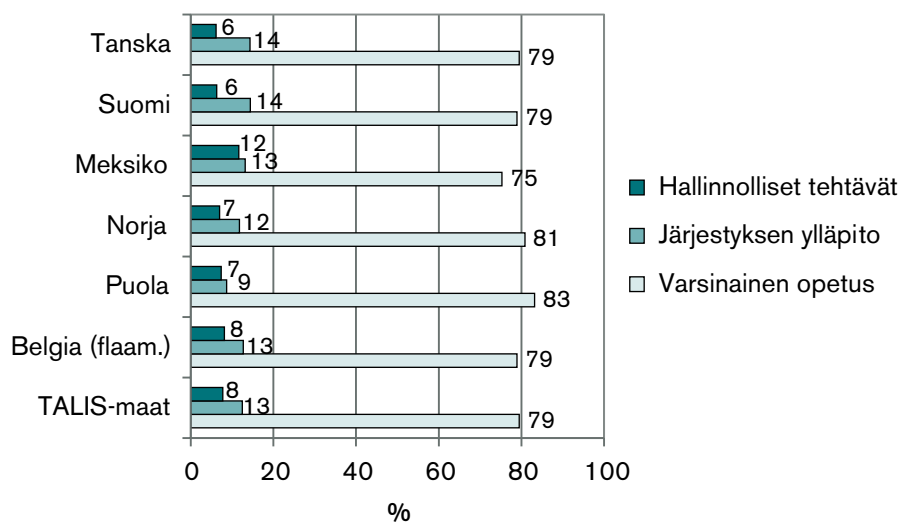
TALIS-maissa omien oppituntien suunnitteluun ja valmisteluun kuluu aikaa noin kuusi tuntia, kun vastaavasti Suomessa siihen käytetään neljä tuntia viikossa. Suomessa tiimityöhön ja keskusteluun kollegoiden kanssa käytetään keskimäärin kaksi tuntia (TALIS-maissa kolme tuntia) ja oppilaiden tuotosten arviointiin kaksi tuntia (TALIS-maissa kolme tuntia). Muihin tehtäviin, kuten oppilaan ohjaukseen, hallinnolliseen työhön, yhteistyöhön

vanhempien ja huoltajien kanssa Suomessa opettajilta kuluu aikaa kuhunkin noin yksi tunti, kun TALIS-maissa keskimäärin näihin tehtäviin käytetään noin tunti enemmän viikossa. (Kuvio 2.27.)

Kuvio 2.27. Opettajien eri tehtäviin kulunut aika viikossa

TALIS-maissa suurin osa (79 %) opettajan käyttämästä ajasta oppitunnilla menee varsinaiseen opetukseen. Oppitunnista järjestykseen ja kurinpitoon kuluu 13 prosenttia ja hallinnollisiin tehtäviin kahdeksan prosenttia. Suomessa opettajan käyttämästä ajasta varsinaiseen opetukseen menee myös 79 prosenttia, järjestykseen pitoon 14 prosenttia ja hallinnollisiin tehtäviin noin kuusi prosenttia. (Kuvio 2.28.)

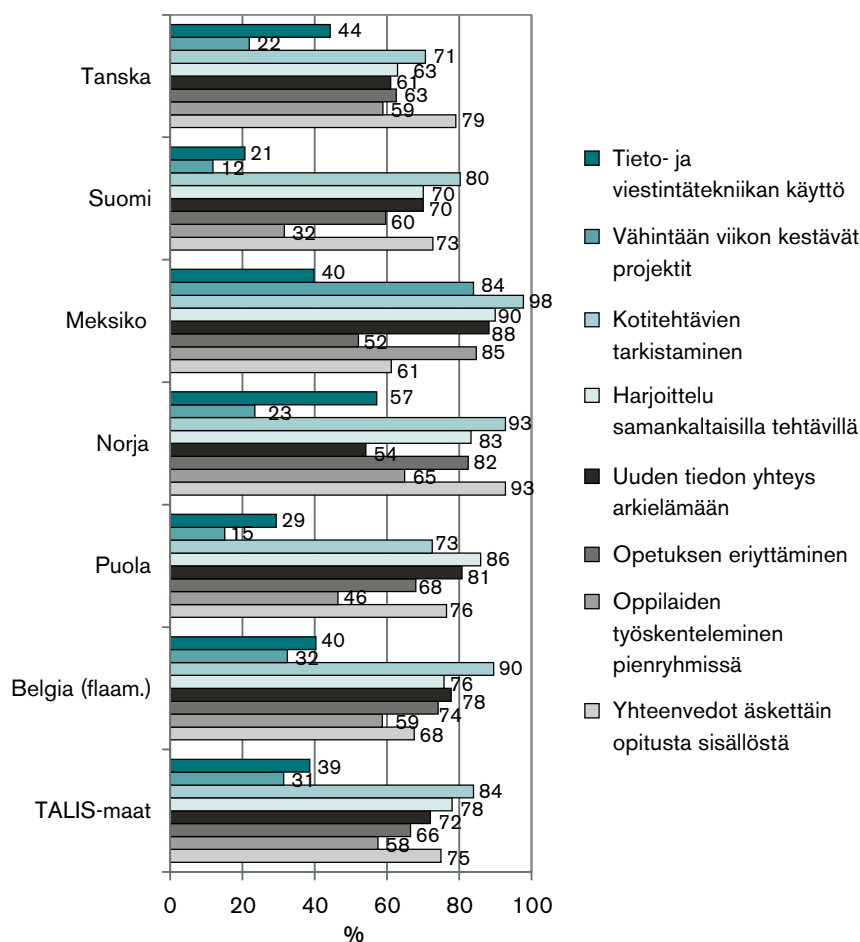

Kuvio 2.28. Opettajan käyttämä aika oppitunnilla

Tutkimuksessa tiedusteltiin myös, paljonko opettajat käyttävät seuraavia kahdeksaa opetuskäytännettä lukuvuoden aikana:

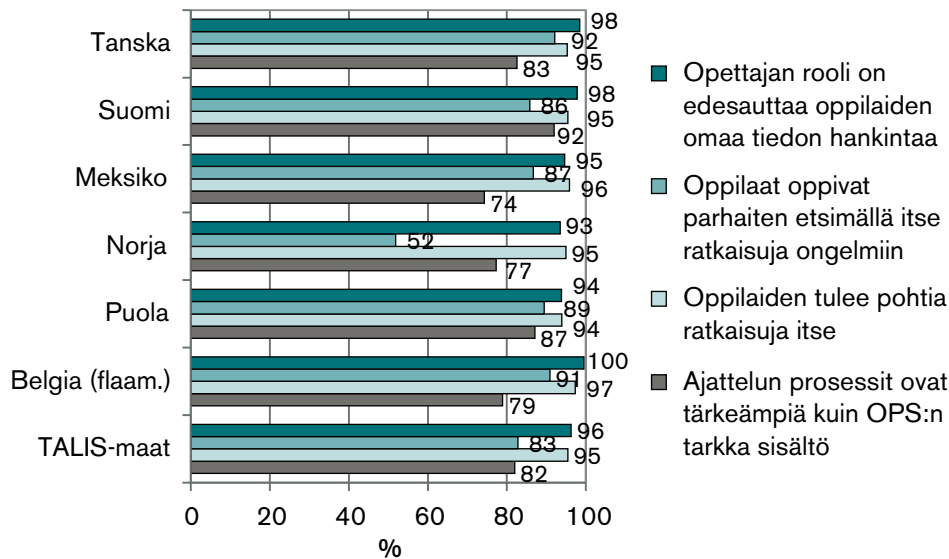
- yhteenvedot äskettäin opitusta sisällöstä
- oppilaiden työskenteleminen pienryhmissä
- opetuksen eriyttäminen
- uuden tiedon yhteys arkielämään
- harjoittelu samankaltaisilla tehtävillä
- kotitehtävien tarkistaminen
- vähintään viikon kestävät projektit sekä
- tieto- ja viestintätekniikan käyttö.

TALIS-maissa alakoulun opettajien useimmiten (84 %) käyttämä opetuskäytännö on kotitehtävien tarkistaminen ja 78 prosenttia opettajista antaa oppilaiden harjoitella samankaltaisilla tehtävillä niin kauan, kunnes oppilaat ovat ymmärtäneet opiskeltavan asian. Suomessa yli 80 prosenttia opettajista tarkistaa oppilaiden kotitehtävät kaikilla tai lähes kaikilla oppitunneilla ja 73 prosenttia esittää yhteenvedon äskettäin opitusta. Suomessa opettajista 70 prosenttia viittaa arkielämässä kohdattavaan ongelmaan osoittaakseen, miksi uusi tieto on hyödyllistä. Lisäksi 70 prosenttia opettajista antaa oppilaiden harjoitella samankaltaisilla tehtävillä, kunnes tietävät, että jokainen oppilas on ymmärtänyt opiskeltavan asian. Vähiten käytettyjä opetuskäytänteitä Suomessa ovat pienryhmätyöskentely, yli viikon kestävät projektit sekä tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen tunnilla. Huomattavaa on, että Suomessa vain 21 prosenttia opettajista hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa tunnilla, kun TALIS-maiden keskiarvo on 39 prosenttia. Esimerkiksi Tanskassa 44 prosenttia ja Norjassa 57 prosenttia opettajista hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa tunnilla. (Kuvio 2.29.)

Kuvio 2.29. Opettajien käyttämät opetuskäytännöt

Alakoulun opettajat ovat TALIS-maissa vahvasti sitä mieltä, että opettajan tehtävänä on edesauttaa oppilaiden omaa tiedonhankintaa ja että oppilaiden tulee antaa itse pohtia ratkaisuja käytännön ongelmiin ennen kuin opettaja näyttää, miten ne ratkaistaan. Noin 90 prosenttia Belgian, Meksikon, Puolan, Suomen ja Tanskan opettajista on sitä mieltä, että oppilaat oppivat parhaiten etsimällä itse ratkaisuja ongelmiin, kun puolestaan Norjassa vain 52 prosenttia opettajista asettuu tälle kannalle. TALIS-maissa keskimäärin 82 prosenttia opettajista pitää ajattelun ja järkeilyn prosessien kehittämistä tärkeämpänä kuin opetussuunnitelman sisällön noudattamista tarkasti. Suomessa 92 prosenttia opettajista ajattelee näin. (Kuvio 2.30.)

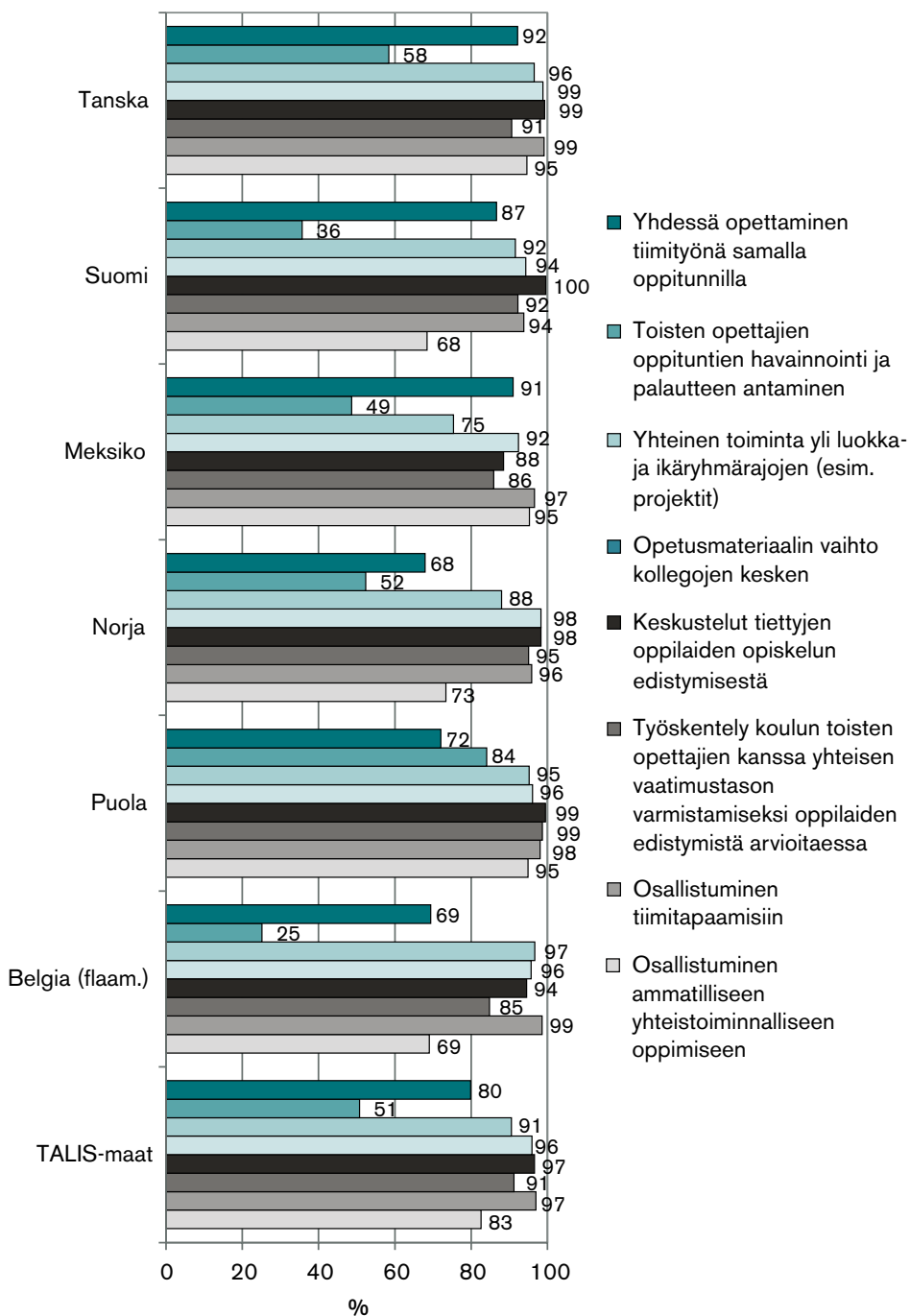

Kuvio 2.30. Opettajien uskomukset opetuksesta

TALIS-maissa alakoulun opettajat käyttävät erilaisia menetelmiä arvioidessaan oppilaiden oppimista ja käytännöt vaihtelevat suuresti eri maissa. Yli puolet opettajista laatii ja toteuttaa omaa arviointiaan. Suomessa 82 prosenttia opettajista tarkkailee usein tai lähes kaikilla oppitunneilla oppilaiden työskentelyä ja antaa välittömästi palautetta. Noin 60 prosenttia opettajista arvioi usein oppilaita standardoidun kokeen avulla ja 47 prosenttia toteuttaa omaa arviointiaan. Kirjallista palautetta oppilaan suorituksesta arvosanan lisäksi antaa vakiintuneena käytänteenä vain 26 prosenttia suomalaisopettajista, mikä on selvästi vähäisempää kuin TALIS-maissa keskimäärin (51 %). Suomalaisopettajista 17 prosenttia ilmoitti, ettei anna kirjallista palautetta oppilaan suorituksesta lainkaan. Suomessa 64 prosenttia opettajista antaa toisinaan ja 30 prosenttia usein oppilaiden arvioida omaa edistymistään. Suomessa 69 prosentilla opettajista ei ole koskaan tapana arvioida oppilaiden oppimista kutsumalla yksittäisiä oppilaita vastaamaan kysymyksiin luokan edessä. Vain 13 prosenttia suomalaisopettajista toimii näin. Meksikossa (84 %) ja Norjassa (62 %) luokan edessä vastaaminen on enemmänkin käytäntö.

2.8 Opettajien välinen yhteistyö vireää

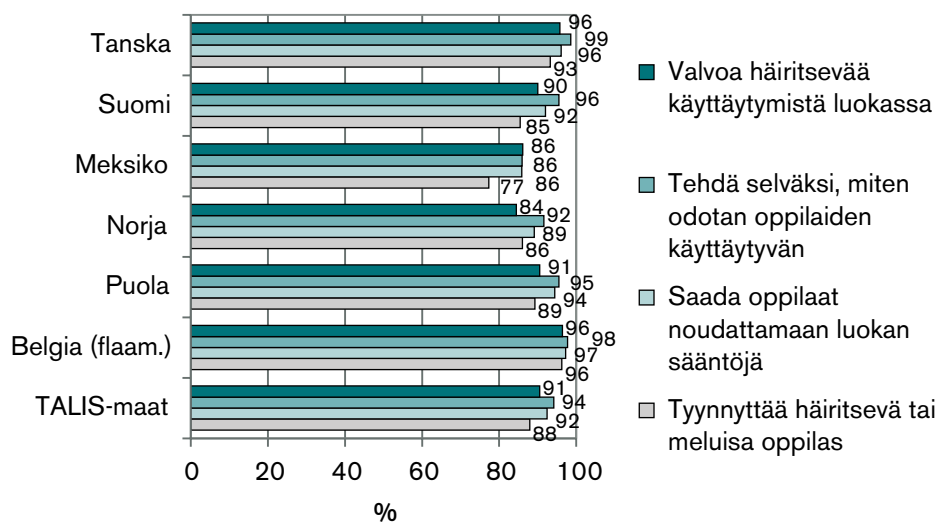
TALIS-maiden alakoulun opettajat tekevät paljon yhteistyötä. Keskimäärin 80 prosenttia opettaa tiimityönä samalla oppitunnilla ja yli 90 prosenttia opettajista harjoittaa yhteistoimintaa yli vuosiluokka- ja ikäryhmärajojen. Lisäksi muun muassa opetusmateriaaleja vaihdetaan kollegoiden kesken yleisesti (96 %). Yhteistyö opettajien välillä on aktiivista myös Suomessa. Tosin tutkitut maat eroavat jonkin verran yhteistyössä käytettävien menetelmien suhteen. Esimerkiksi Suomessa (36 %) ja Belgiassa (25 %) havainnoidaan vähemmän toisten opettajien oppitunteja eikä anneta niistä palautetta, kun Tanskassa 58 prosenttia, Norjassa 52 prosenttia ja Puolassa 84 prosenttia opettajista havainnoi ja antaa palautetta toisten opettajien opetuksesta. (Kuvio 2.31.)

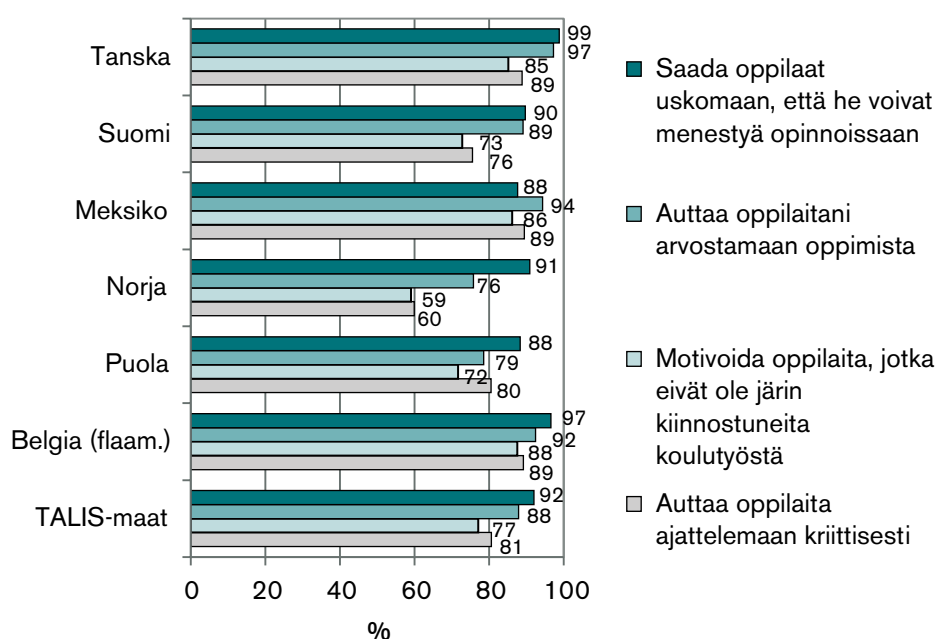
Kuvio 2.31. Opettajien välinen yhteistyö

2.9 Opettajat luottavat omaan suoriutumiseensa ja ovat tyytyväisiä työhönsä

Alakoulun opettajat TALIS-maissa uskovat, että he hallitsevat luokkahuoneen hyvin. He pystyvät valvomaan häiritsevää käyttäytymistä luokassa ja tekemään oppilaille selväksi, miten odottaa heidän käyttäytyvän. He saavat oppilaat noudattamaan luokan sääntöjä ja kykenevät tyyntyttämään häiritsevän oppilaan. Myös Suomessa opettajat hallitsevat luokan hyvin. (Kuvio 2.32.) Edelleen opettajat uskovat TALIS-maissa pärjäävänsä hyvin yksittäisten oppilaiden kanssa. Esimerkiksi Suomessa 90 prosenttia opettajista ilmoitti, että he saavat oppilaat uskomaan opinnoissa menestymiseen. Noin 89 prosenttia uskoo vaikuttavansa oppilaiden arvostukseen oppimista kohtaan, 73 prosenttia uskoo pystyvänsä motivoimaan oppilaita, jotka eivät ole kovin kiinnostuneita koulutyöstä ja 76 prosenttia uskoo voivansa auttaa oppilaita ajattelevaan kriittisesti. (Kuvio 2.33.)

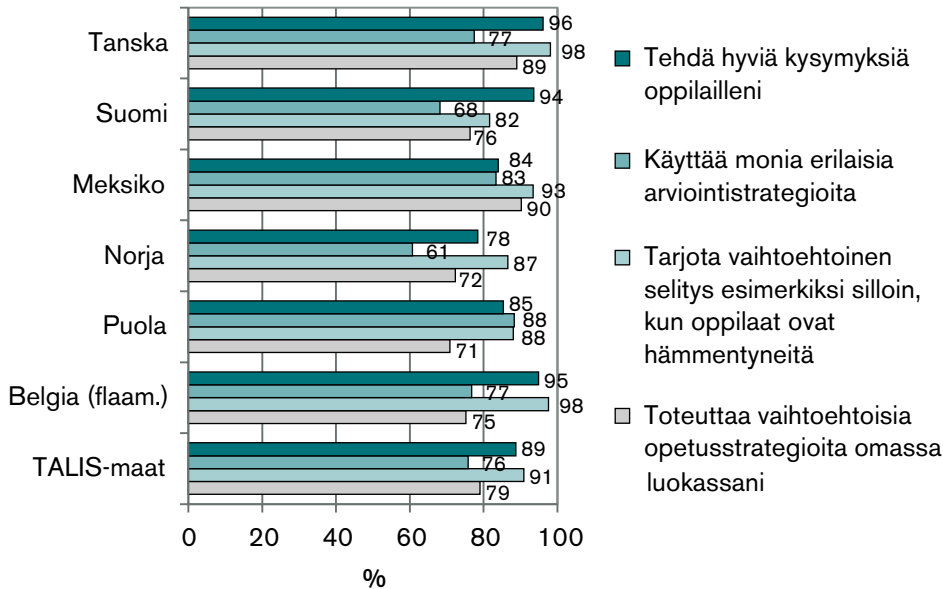

Kuvio 2.32. Luokan hallinta

Kuvio 2.33. Oppilaiden kannustus

Alakoulun opettajat luottavat omaan suoriutumiseen opetustyössään niin TALIS-maissa kuin Suomessaakin. Suomessa osataan tehdä hyviä kysymyksiä oppilaille (94 %), käyttää erilaisia arviointistrategioita (68 %), tarjota vaihtoehtoisia selityksiä silloin, kun oppilaat eivät ymmärrä opittavaa asiaa (82 %) ja toteuttaa vaihtoehtoisia opetusstrategioita omassa luokassa (76 %). (Kuvio 2.34.)

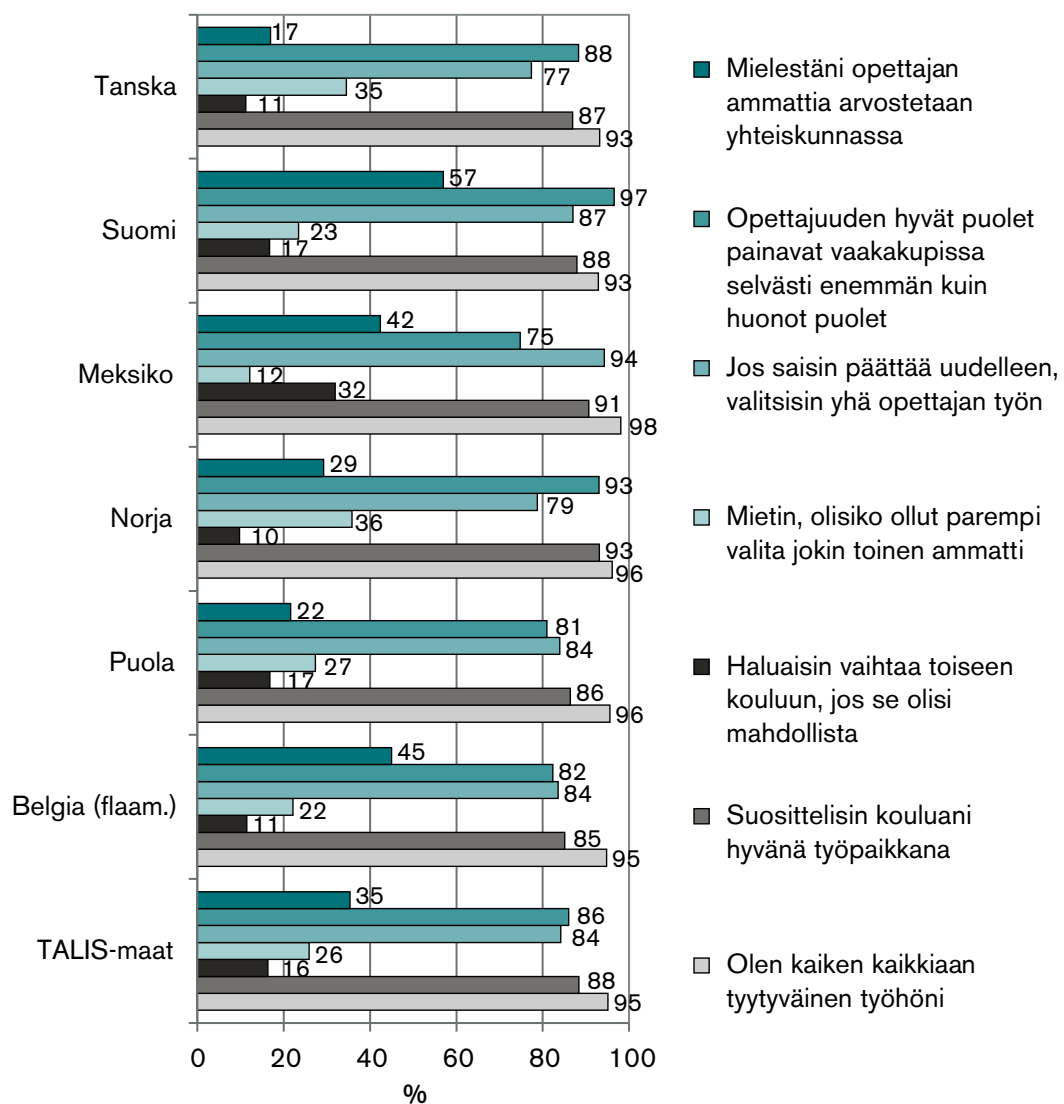

Kuvio 2.34. Suoriutuminen opetustyössä

TALIS-maissa alakoulun opettajat ovat tyytyväisiä työhönsä (95 %) ja tekemiseensä (97 %) nykyisessä koulussaan. Yli 94 prosenttia opettajista nauttii työstään ja vain kuusi prosenttia katuu ryhtyneensä opettajaksi. Suomessa 57 prosenttia opettajista uskoo, että heidän ammattiaan arvostetaan yhteiskunnassa. Tanskassa tähän uskoo vain 17 prosenttia ja Puolassa 22 prosenttia. Lähes kaikkien (97 %) suomalaisten opettajien mielestä opettajuuden hyvät puolet painavat vaakakupissa selvästi enemmän kuin huonot puolet. Jos he saisivat päättää uudelleen, 87 prosenttia valitsisi yhä opettajan työn. He myös suosittelisivat (88 %) kouluaan hyvänä työpaikkana. Vain 17 prosenttia suomalaisista opettajista vaihtaisi toiseen kouluun, jos se olisi mahdollista. Vaikka opettajat ovat tyytyväisiä työhönsä ja nauttivat siitä, silti 23 prosenttia heistä on joskus miettinyt, olisiko ollut parempi valita jokin toinen ammatti. (Kuvio 2.35.)

Alakoulun miesopettajat TALIS-maissa eivät luota omaan suoriutumiseensa yhtä paljon kuin naisopettajat. Suomessa, Norjassa ja Belgiassa miehet ovat tyytymättömiä työhönsä kuin naiset. Opettajat, joilla on paljon työkokemusta, ilmoittivat olevansa tyytyväisempiä työhönsä kuin vähemmän kokeneet. Oppilasaines tai luokkakoko ei näytä vaikuttavan opettajan luottamukseen omasta suoriutumisestaan eikä työtyytyväisyyteen. Yleisesti ottaen kouluun tai luokkaan liittyvät haasteelliset ominaisuudet eivät vaikuta opettajien luottamukseen omasta suoriutumisestaan tai työtyytyväisyyteen.

Kuvio 2.35. Opettajien tyytyväisyys